

Kommunedelplan landbruk Sørum kommune

2005 - 2016

Sørum
KOMMUNE

Vedtatt i sak 7/05 i møte i Sørum kommunestyre 16. mars 2005

INNHold

1. INNLEDNING	4
<i>1.1. Bakgrunn</i>	4
<i>1.2. Formål</i>	4
<i>1.3. Organisering</i>	4
2. LANDBRUKET I SØRUM	5
<i>2.1. Ressursgrunnlaget</i>	5
2.1.1. Arealer	5
<i>2.2. Jordbruket</i>	6
2.2.1. Driftsenheter	6
2.2.2. Bruken av jordbruksarealet	6
2.2.3. Dyrehold	7
2.2.4. Åker i stubb	7
2.2.5. Tilskuddsordninger	7
<i>2.3. Skogbruket</i>	8
2.3.1. Tømmeravvirkning	8
2.3.2. Skogplanting	9
2.3.3. Ungskogpleie	9
2.3.4. Skogsveger	10
<i>2.4. Utmarksnæringer</i>	11
2.4.1. Elgjakt	11
2.4.2. Rådyrjakt	12
<i>2.5. Verdiskaping og sysselsetting</i>	12
3. RAMMEBETINGELSER OG VIRKEMIDLER	13
<i>3.1. Nasjonale dokumenter</i>	13
<i>3.2. Regionale dokumenter</i>	14
<i>3.3. Lokale dokumenter</i>	14
<i>3.4. Lover og forskrifter</i>	16
<i>3.5. Økonomiske virkemidler</i>	16
4. UTFORDRINGER, MÅL OG TILTAK	17
<i>4.1. Arealforvaltning</i>	17
4.1.1. Arealdisponering	17
4.1.2. Omdisponering av dyrka/dyrkbar mark til kårbolig	18
4.1.3. Omdisponering og deling i henhold til jordlov og skoglov	19
4.1.4. Bo - og driveplikt	19
4.1.5. Friluftsliv og rekreasjon	19

4.2. Næringsutvikling	21
4.2.1. Tradisjonelt jordbruk	21
4.2.2. Tilleggsnæringer	23
4.2.3. Økologisk jordbruk	25
4.2.4. Rekruttering til landbruket	25
4.2.5. Skogbruk	26
4.3. Miljøinnsats i landbruket	31
4.3.1. Jordbruket	32
4.3.2. Skogbruket	36
4.4. Informasjon og veiledning	41

VEDLEGG

1. Kart over Sørums kommuner, jordressurser
2. Kart over Sørums kommuner, markslagskart m.v.
3. Tiltaksstrategier 2005 – 2008, Sørums kommuner

1. INNLEDNING

Kommuneplanlegging er den viktigste arenaen for planlegging av kommunen i et **helhetsperspektiv**. Kommuneplanen er det overordnede styringsdokumentet og viser til utfordringer og langsiktige mål for kommunen. Kommunen som landbruksmyndighet har ansvar for å ivareta landbrukets interesser i et helhetsperspektiv. Med utgangspunkt i nasjonale mål må kommunen ha egne mål for hvordan landbruket skal videreutvikles med hensyn til jord- og skogressurser, kulturlandskap, forurensing av miljø, biologisk mangfold, friluftsliv og utmarksnæringer. Verdiskapning og sikring av arbeidsplasser er også sentrale elementer.

1.1. Bakgrunn

Landbruksdepartementet og Fylkesmannen oppfordrer kommunene sterkt til å lage landbruksplaner. I 1998 ble Landbruksplan for Sørumsdal utgitt første gang. Denne planen er foreldet da det har skjedd store endringer både for landbruksnæringa og for kommunal forvaltning av landbruket på kort tid.

I mai 2003 ble det bestemt av Miljø og utviklingsutvalget i kommunen at landbruksplanen skulle revideres. Planen får status som Kommunedelplan Landbruk i henhold til Plan- og bygningsloven.

1.2. Formål

Kommunedelplan Landbruk for Sørumsdal har følgende mål:

- Utfylle og videreutvikle kommuneplanen
- Bidra til å nå nasjonale landbrukspolitiske målsettinger
- Bidra til at kommunen gjør forvaltningsoppgavene best mulig
- Sikre en enhetlig, tydelig og rasjonell saksbehandling i enkeltsaker
- Synliggjøre landbrukets interesser, ressurser, verdier og samfunnsansvar

Planen er bygd opp ved å beskrive utfordringer med tilhørende mål og tiltak.

Landbruksplanen har ingen rettsvirkning, men er av retningsgivende karakter.

1.3. Organisering

Landbrukskontoret har utarbeidet planen. En referansegruppe og Miljø- og utviklingsutvalget har vært aktive medspillere gjennom hele prosessen. Referansegruppa har bestått av ledere eller valgte utsendinger fra interesseorganisasjoner i landbruket. I tillegg har kommunen ved Plan- og utbyggingsseksjonen, Sørumsdal kommunalteknikk, KF og Kulturseksjonen deltatt. På den måten har faginteresser med stor bredde vært representert gjennom hele prosessen.

Landbruksplanen har et perspektiv på 12 år, men bør rulleres hvert fjerde år.

Gjennomføring av planen er avhengig av nasjonale målsettinger, landbruksnæringa selv i samarbeid med Sørumsdal kommune og kommunens politikere.

2. LANDBRUKET I SØRUM

2.1. Ressursgrunnlaget

Det aller meste av den dyrka jorda i Sørum befinner seg under den marine grense på ca. 180 meter over havet. Jorda består hovedsakelig av mjele og leire, som er havavsetninger fra den store Romerikssjøen fra siste del av istiden. Omkring Val i Sørum og Foss i Blaker finner vi områder med noe av landets beste jordkvalitet, selvdrenert jord med utmerkede avlingsegenskaper.

Nesten hele skogarealet er produktiv skog. Vekstvilkårene fordeler seg med om lag en tredjepart på hver arealtype etter produksjonsevnen eller markas godhet (bonitet). De største sammenhengende skogområdene med flere attraktive sjøer og tjern finner vi sør i bygda, i Blaker på grensen mot Fet og Aurskog.

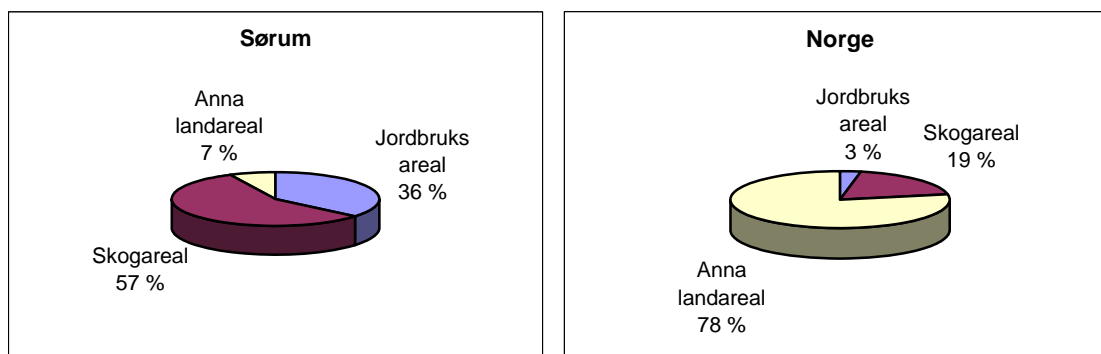
2.1.1. Arealer

Tabell 1: Arealen i dekar fordelt på markslag og vann

Markslag	Dekar
Fulldyrka jord	70335
Innmarksbeite	1886
Jordbruksareal i alt	72221
Skogsmark av høg bonitet	40527
Skogsmark av middels bonitet	33683
Skogsmark av lav bonitet	36525
Sum produktiv skog	110735
Anna skogareal, (impediment m.v.)	2472
Skogareal i alt	113207
Myr	1320
Anna fastmark, fjell m.v.	5050
Bebygd areal	8140
Anna areal i alt	14510
Totalt landareal	199938
Elver og sjøer	8000
Totalt areal	207938

Kilde: NIJOS Markslagstatistikk 2000 og Statens Kartverk 2003.

Dyrka jord og produktiv skog utgjør hele 93 % av landarealet i Sørum, mot bare 22 % av landarealet i Norge.

Figur 1. En sammenligning av landarealene mellom Sørum og hele landet

2.1.2. Eiendommer og eiendomsstørrelser

De aller fleste gardsbruk består av både skog og dyrka mark. Størrelsen på jordbrukseiendommene i Sørum ligger langt over landsgjennomsnittet. I Sørum drives i gjennomsnitt 302 dekar pr. bruk i dag, mot bare 170 dekar på landsbasis. Sørum er preget av mange og små skogeiendommer.

Gjennomsnittlig eiendomsstørrelse for skogeiendommer i Sørum er 272 dekar, mot ca. 580 dekar for hele landet.

Tabell 2. Arealer og eiendommer i 2003

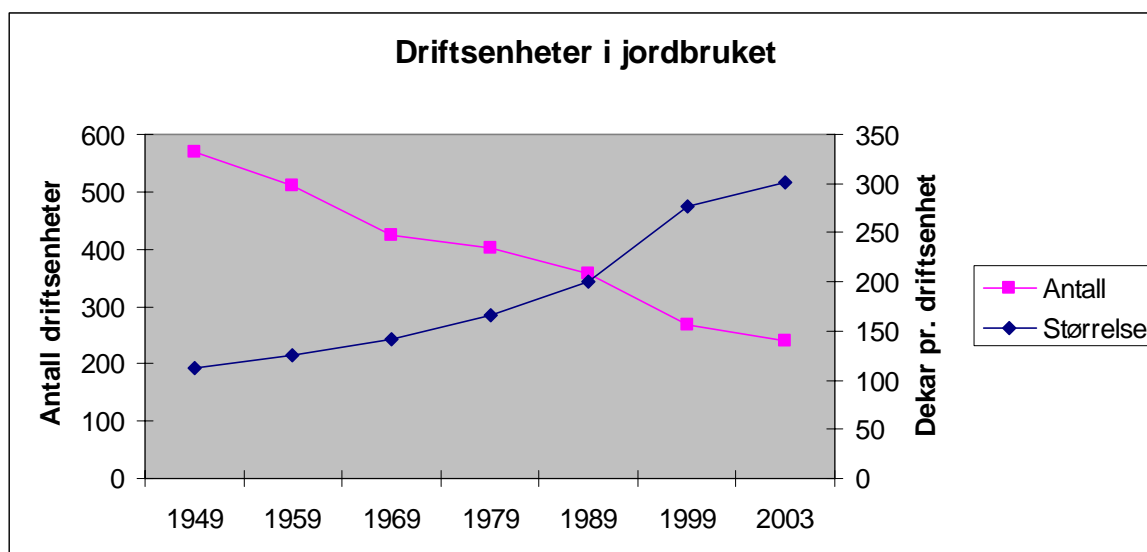
	Dekar	Antall	Gjennomsnittsareal i dekar
Jordbrukseiendommer	72 221	465	155
Driftsenheter (bruk med drift)	72 221	239	302
Skogbrukseiendommer	110 735	407	272

Kilde: Landbruksregisteret og arealstatistikk i tabell 1.

2.2. Jordbruket

2.2.1. Driftsenheter

Antall driftsenheter i jordbruket har hatt en kraftig nedgang de siste 50 år. I følge landbrukstellingene var det 570 bruk i Sørum i 1949, mot 268 i 1999. I 2003 søkte 239 bruk om produksjonstilskudd. Arealet pr. bruk har gått opp. Gjennomsnittsarealet har økt fra vel 100 dekar pr. bruk i 1949 til over 300 dekar i dag.

Kilder: Landbrukstellingene 1949 til 1999
Søknader om produksjonstilskudd 2003

Figur 2. Utvikling av antall driftsenheter i jordbruket i Sørum

2.2.2. Bruken av jordbruksarealet

Den store omleggingen fra grasproduksjon og beitebruk til korndyrking skjedde fram til begynnelsen av 1980-tallet. Etter midten av 80-tallet har bruken av arealene stabilisert seg med snaue 10 000 dekar til eng og beite og ca. 60 000 dekar til kornproduksjon.

Tabell 3. Utviklingen av bruken av jordbruksarealene i Sørum. Antall dekar

Produksjon	1979	1989	1999	2003
Eng til slått og beite	12 610	7 023	10 795	9 000
Korn og oljevekster	51 163	61 807	60 911	60 983
Poteter	485	452	523	493

Kilder: Landbrukstellingene 1979, 1989 og 1999. Søknader om produksjonstilskudd 2003.

2.2.3. Dyrehold

Dyreholdet i Sørum går stadig nedover. De siste 3 årene har det vært en kraftig reduksjon av både melkekuer, storfe og gris. Derimot øker interesser for sauer merkbart.

Tabell 4. Utviklingen av det viktigste dyreholdet i Sørum. Antall dyr

Dyreslag	1979	1989	1999	2003
Melkeku	1326	839	919	665
Storfe	2062	1 794	2 269	1 326
Purker	506	468	447	230
Slakta gris i 2003				6 366
Sauer over ett år	41	151	242	306
Slakta sauer i 2003				563
Verpehøner	8289	7616	2500	1 870
Slakta kylling i 2003				230 185
Hester				167

Kilder: Landbrukstellingene 1979, 1989 og 1999
Søknader om produksjonstilskudd 2003

Tabell 5. Antall gårdsbruk per 1.1. 2004 med følgende husdyr

Dyreslag	Antall bruk	Dyreslag	Antall bruk	Dyreslag	Antall bruk
Ku	32	Storfe	42	Gris	13
Sau	11	Hest	26	Høner/Kylling	6

Kilde: Søknader om produksjonstilskudd 2004

2.2.4. Åker i stubb

Høstpløying gir stor avrenning av jordpartikler og næringsstoffer, noe som forurenser vassdrag og sjøer. Den store økningen i arealer som overvintrer i stubb er derfor en gledelig utvikling. Areal tilsådd med fangvekster har også økt kraftig de siste årene, noe som ytterligere reduserer avrenningen.

Tabell 6. Fulldyrka jord som er overvintra i stubb og tilsådd med fangveksten siste 10 år

År	1993	1995	1997	1999	2001	2003
Åkerareal i stubb, dekar	17661	17920	19265	21157	31545	33347
Fangvekster, dekar			229	844	13375	12456
Antall søknader	190	170	165	163	175	171
Prosent av åkerareal i stubb	29	29	32	35	52	55

Kilde: Årsmelding fra Fylkesmannens landbruksavdeling, 1993-2002

2.2.5. Tilskuddsordninger

Landbrukskontoret forvalter årlig ca. 40 millioner kroner av statlige midler til gardbrukere og skogeiere i Sørum.

Tabell 7. Tilskuddsordninger i landbruket siste 3 år forvaltet gjennom landbrukskontoret

Utbetalt tilskudd	Antall søkere/brukere			Millioner kroner		
	2001	2002	2003	2001	2002	2003
Areal- og kulturlandskapstillegg	254	247	239	21,0	21,2	22,3
Produksjonstilskudd for husdyr	98	94	86	4,4	4,4	4,1
Miljøretta omlegging av kornarealer		13	9		0,1	0,1
Driftstilskudd i mjølkeproduksjon 1)		37	33		2,4	2,3
Avløsertilskudd inklusive sykeavløsning, refusjon	94	79	75	1,6	2,2	2,3
Tilskudd til forenkla jordarbeiding 2)		175	171		4,7	4,4
Tilskudd til tekniske miljøtiltak 3)	2	10	6	0,1	0,4	0,4
Tilskudd til unge bønder 4)	40			0,2		
Tilskudd til dyr på utmarksbeite	20	20	9	0,1	0,1	0,1
Bygdeutviklingsfondet, tilskudd og rentestøtte 3)	8	6	2	1,3	5,2	0,3
Landbrukets kulturlandskap, tilskudd til spes. tiltak 3)	6	9	10	0,4	0,3	0,6
Tilskudd til skogkultur og skogsveger	50	13	0	0,2	0,1	0,0
Utbetalinger over skogavgift – ikke tilskudd 5)	131	119	112	0,8	0,7	0,7
Omleggingstilskudd til økologisk landbruk	2	4	4	0,1	0,2	0,4
Tilskudd til areal med økologisk drift	10	10	10	0,3	0,3	0,3
SUM	715	836	766	30,5	42,3	38,3

1) Ny ordning fra 2002

2) Utbetaling for 2001 ble flyttet til 2002

3) Innvilga tilskudd og eventuelt lån

4) Utgår fra 2001

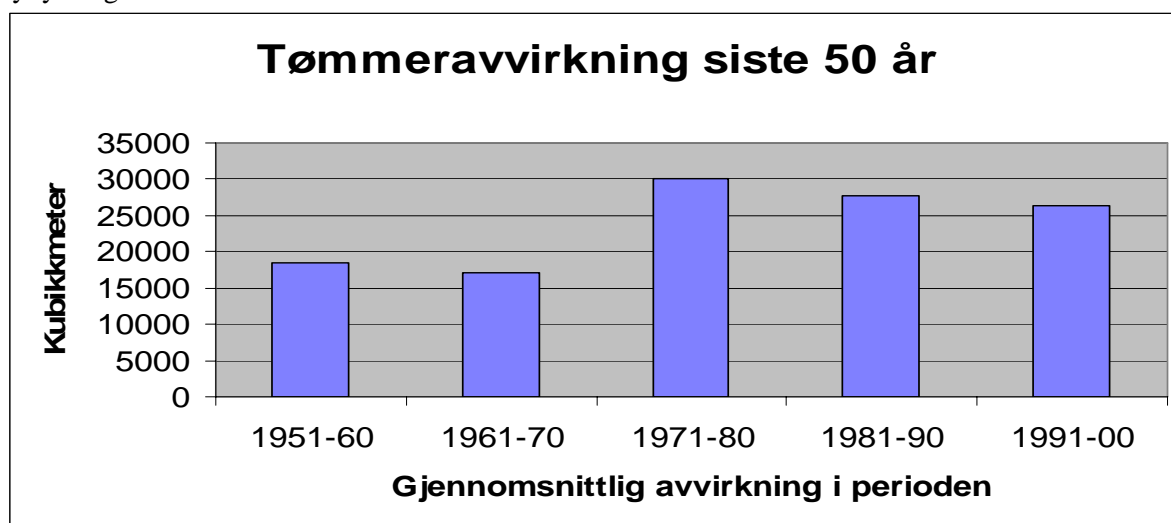
5) Fra midler som skogeier må avsette til investeringer

Kilder: Landbrukskontoret, søknader om tilskudd og skogavgiftsregnskapet

2.3. Skogbruket

2.3.1. Tømmeravvirkning

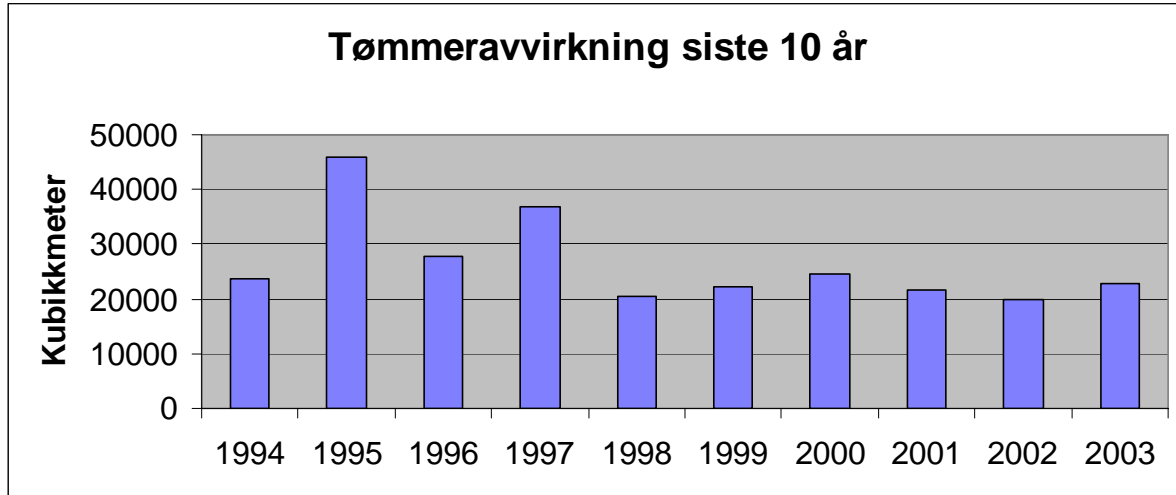
I 1950- og 60-årene lå tømmeravvirkningen i Sørum på 17 til 18 tusen kubikkmeter. De store avvirkningene i 70-årene og delvis på 80-tallet har sin hovedårsak i omfattende avskoging for nydyrking.

Kilde: Skogavgiftsregnskapet

Figur 3. Tømmeravvirkningen siden 1950-tallet

Tømmerhogsten de siste 10 år har hatt sterke svingninger. Den store toppen i 1995 skyldes omlegging fra driftsår til kalenderår i skogbruket. Både høsten 1994 og hele 1995 er med i det høge tallet på hogsten av 46 000 kubikkmeter i 1995. Fra 1998 har avvirkningen flatet ut til vel 20 000 kubikkmeter årlig. De siste årene har vært preget av økende tømmerimport fra utlandet og lavere tømmerpriser her hjemme.

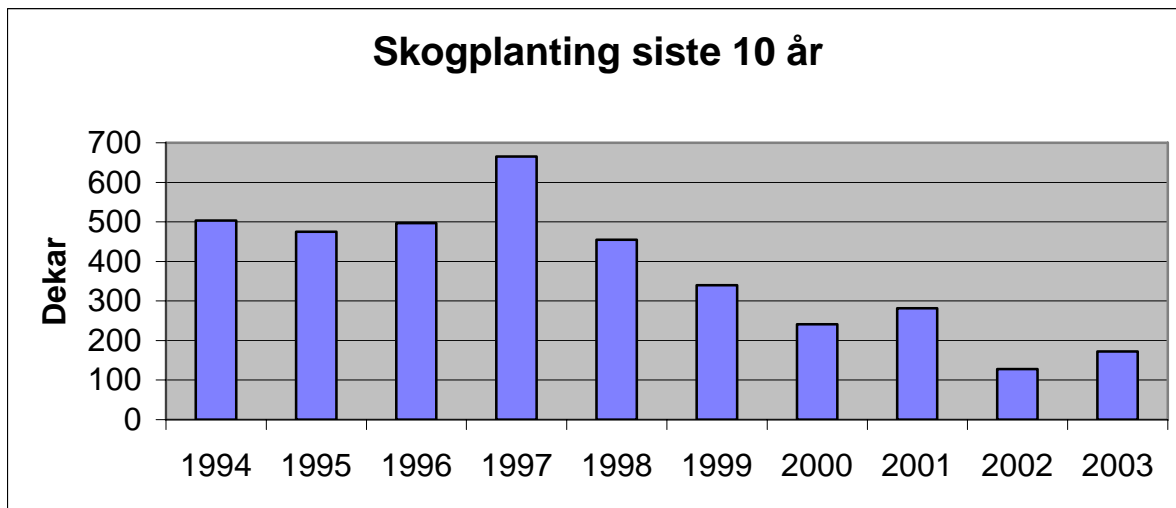

Kilde: Skogavgiftsregnskapet

Figur 4. Tømmeravvirkningen siste 10 år. Gjennomsnittlig hogst er 27 000 kubikkmeter i året.

2.3.2. Skogplanting

Skogplantingen har gått dramatisk nedover fra ca. 500 dekar i året på midten av 90-tallet til under 200 dekar i dag. Årsaken skyldes i hovedsak to ting: Dårligere lønnsomhet i skogbruket og overgang til mer naturlig foryngelse. Mer naturlig foryngelse har igjen sin bakgrunn i omleggingen til et mer miljøvennlig skogbruk med mer hensyn til rekreasjon, friluftsliv og biologisk mangfold.

Kilde: Skogavgiftsregnskapet

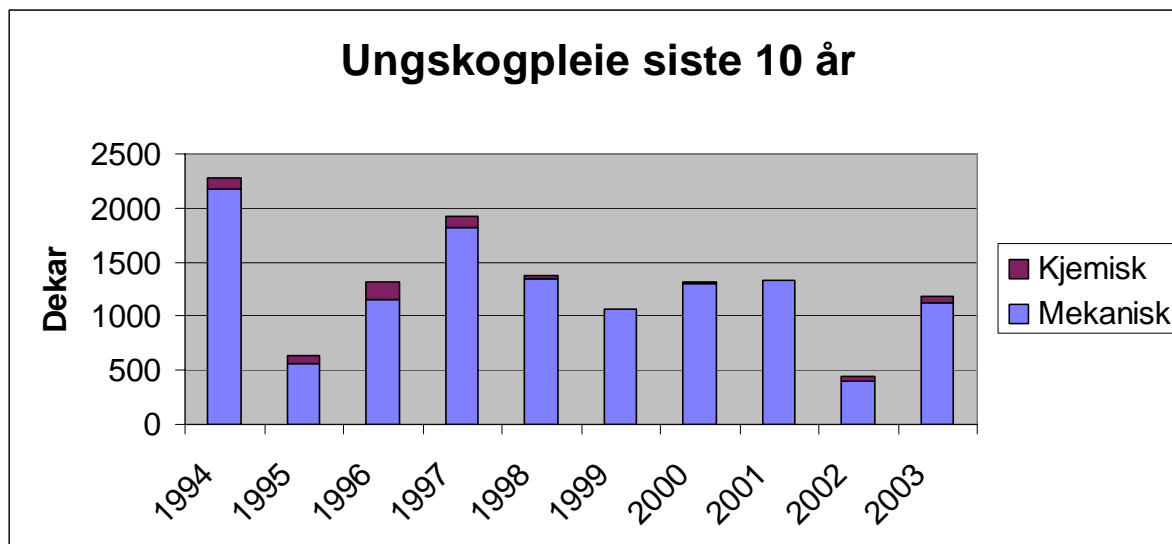
Figur 5. Skogplanting siste 10 år. Gjennomsnittlig tilplantet areal er 420 dekar i året.

2.3.3. Ungskogpleie

Arealet over utført ungskogpleie har variert kraftig de siste 10 år. Flere av hoppene har sin klare årsak i myndighetenes rammebetingelser i form av varierende tilskuddsatser. Det høge tallet på ca. 2300

dekar i 1994 skyldes høgt statstilskudd (60 %), og stor innsats i veiledning. Året etter sank tilskuddsatsen til halvparten. Det er klart skogeierne innstilte seg etter dette. Senere har utført areal med ungskogpleie ligget på mellom 1000 og 1500 dekar i året. Tilskuddet har her vært rimelig stabilt med en sats på ca. 40 %. Det lave tallet for 2002 skyldes at alle tilskuddsmidler var brukt opp tidlig på høsten, samtidig med et varsel om en økning av skattefordelen fra 35 % til 60 % fra 2003. Skogeierne ventet derfor til på nyåret 2003 med å få dekket disse investeringer over skogavgift.

For hele perioden er det verdt å merke seg at sprøyting har gått kraftig ned og ligger nå på et meget lavt nivå.

Kilde: Skogavgiftsregnskapet

Figur 6. Utført ungskogpleie siste 10 år. Gjennomsnittlig regulert areal er 1290 dekar i året

2.3.4. Skogsveger

Veger i skogen er selve grunnlaget for all annen virksomhet eller sagt slik som en verdenskjent norsk professor i skogbrukets driftsteknikk, Ivar Samset uttrykte det: "Vegene er de årer hvor igjennom skogens liv og virke pulserer".

Den store utbyggingen av skogsvegnettet i Sørumskjedde i perioden mellom 1980 og 1995. Vegnettet omfatter 36 skogsbilveger med til sammen snau 50 km lengde.

Tabell 8. Skogsbilveger i Sørumskjedde

Vegens navn	Veg nr.	Vegen er tilknyttet	Bygd/ ombygd år	Veg- lengde i meter	Deknings- område i dekar	Antall skog- eiere
Anningsrudvegen	24	FV. Huseby-Staurhaugen	1988	2100	1790	10
Bakkavegen	153	RV. 170 via gårdsveg til Mork ø.	1995	500	460	2
Bekkelykkjavegen	32	FV. Hol-Bøhler	1993	850	650	1
Borgenvegen	25	RV. 173	1988	3100	3000	1
Breisløvevegen	4	RV. 170 via Brumosavegen	1984	3000	3600	1
Brumosavegen	5	RV. 170	1970	2900	8000	3
Dalbakkvegen	12	FV. Mork-Viggernes	1981	1830	2500	1
Dammyrvegen	6	Kommuneveg til Sørli	1970	500	1500	7
Helltjernesvegen	9	RV. 169 via Mjøsjevegen	1976	2200	2500	1
Hudalsvegen	10	RV. 175 via Stagrimvegen	1977	2400	2900	8
Hærfangvegen	16	RV. 169 via Mjøsjevegen	1982	1350	1300	1
Jarsjømosavegen	30	RV. 169 via Mjøsje-/Stordamvn.	1991	900	1000	1
Jensrudvegen	13	RV. 173	1981	1100	600	1

Jervedalsvegen	23	RV. 169 via Mjøsjevegen	1987	725	640	1
Jultonåsvengen	20	FV. Bøhler-Fosserud	1986	1000	1185	9
Kjellivegen	154	Kommuneveg til Hammeren	1997	150	920	1
Korsvikvegen	1	RV. 170	1960	550	500	1
Kukollenvegen	151	RV. 169 via Mjøsje-/Slordamvn.	1995	1550	1200	1
Lavanstjennvegen	19	Kommuneveg Promillevegen	1985	4100	2815	21
Linnerudvegen	2	Kommuneveg til Bæregg	1960	1200	2220	8
Lønnaldsvegen bilv.	17	RV. 170	1982	300	1100	1
Mohagavegen	33	RV. 171 via Mo gård	1992	300	430	1
Monsruddamtjennvn.	21	Kommuneveg Monsrudvegen	1986	2100	2155	12
Murstuvegen	7	RV. 171 via Husmovegen	1970	2550	1500	5
Myrmellomvegen	155	FV. Huseby-Staurhaugen	1997	600	100	7
Nybakkvegen	14	RV. 171 via Husmo-/Murstuvn.	1981	1500	1610	7
Nybrottsvegen	8	Kommuneveg Vilbergvegen	1973	840	400	1
Nylennavegen	31	RV. 175	1992	300	240	9
Setervikvegen	26	RV. 170	1989	1300	1585	8
Slordamvegen	22	RV. 169 via Mjøsjevegen	1986	700	1200	1
Solliavegen	3	RV. 171	1968	640	150	1
Sollidalsvegen	27	RV. 170	1989	750	1335	3
Spitmyrvegen	28	FV. Gamle Rovenvegen	1990	1900	1960	11
Svartputtvegen	18	FV. Vøineberg-Bøhler	1984	1500	810	15
Sørivegen	15	Komm. veg Promillevn via pr.v.	1981	200	650	1
Tretjerdalsvegen	11	RV. 171 via veg Statskraftverk.	1987	1180	1000	5
SUM	36	veger		48665	55505	168

2.4. Utmarksnæringer

2.4.1. Elgjakt

Fra 1998 ble jaktvald med driftsplan dannet for Sørums/Skedsmo/Fet elgvald.

Valdet omfatter Sørums vest for Glomma, Skedsmo østre jaktfelt og Falldalen jaktfelt. I alt består valdet av 7 jaktlag med til sammen 68 115 dekar.

Fra 1999 ble Fet-Sørums(øst) elgvald dannet med sin driftsplan. Valdet omfatter Sørums øst for Glomma og Fet sør for Glomma, unntatt skogene til Hans R. Astrup og Stangeskovene. Valdet består av 6 jaktlag i Sørums og 5 i Fet, til sammen 11 jaktlag. Arealet i valdet er 120 025 dekar.

Sørums kommune har forvaltningsansvaret for valdet i vest, Fet kommune for valdet i øst.

Tabell 9. Fellingsstatistikk for elgjakta

År	Sørums/Skedsmo/Fet elgvald		Fet-Sørums (øst) elgvald	
	Elg tildelt	Elg felt	Elg tildelt	Elg felt
1998	26	24		
1999	28	27	60	52
2000	28	27	56	47
2001	30	30	53	43
2002	32	32	55	54
2003	36	36	56	55

Kilde: Viltnevdene i Fet og Sørums.

Som vi ser av fellingsstatistikken har det skjedd en kraftig økning av felte dyr i Sørums/Skedsmo/Fet elgvald, mens valdet i sørøst har en mer stabil utvikling. I gjennomsnitt for perioden har valdet i nordvest felt 1 elg per 2 270 dekar. Tilsvarende for valdet i sørøst er 1 felt elg per 2400 dekar. For 2003 felte valdet i nordvest i gjennomsnitt 1 dyr per 1900 dekar. Dette indikerer en høy elgstamme.

2.4.2. Rådyrjakt

Utbyttet av rådyrjakta har gått kraftig tilbake de siste årene. For 10 år siden ble det felt omkring 200 rådyr, mens jakta nå gir omkring 120 dyr. Vi snakker om en tilbakegang i rådyrstammen ned mot det halve i forhold til for 10 år siden. Årsaken ligger først og fremst i økningen av gaupestammen. Særlig i Blaker har gaupa de siste årene forsynt seg grådig med rådyr. Her finnes knapt rådyr igjen i de store sammenhengende skogområdene mot Fet og Aurskog.

Tabell 10. Fellingsstatistikk for rådyrjakta

År	Antall dyr		Fellingsprosent
	Tillatt felt	Felt	
1993	282	218	77
1994	281	190	68
1995	267	180	67
1996	209	140	67
1997	214	151	71
1998	218	161	74
1999	212	142	67
2000	221	123	56
2001	217	133	61
2002	214	126	59
2003	197	114	58

Kilde: Viltneemnda i Sørumsund.

2.5. Verdiskaping og sysselsetting

Tabell 11. Verdiskaping og sysselsetting i jord- og skogbruk

	Brutto førstehånds produktverdi	Antall årsverk
Jordbruket	90 millioner kroner	265
Skogbruket	7 millioner kroner	20

Kilde: Landbrukskontoret

Verdiene er beregnet av landbrukskontoret ut i fra søknader om produksjonstilskudd og skogavgiftsregnskapet 2003. For jordbruket omfatter verdien summen av salgsinntekt av alle produkter fra bonden, som melk, kjøtt, egg, korn, høy mv. For skogbruket er verdien summen av salg av tømmer og rundtvirke til ved. Verdien av vedsalg er vanskelig å bedømme da det her ikke finnes god offentlig statistikk. Med kraftig stigende strømpriser har derimot flere satset mye på opparbeiding og salg av ved de siste to årene.

I tillegg kommer inntekter fra andre næringer med indirekte basis i jord- og skogbruk. Disse verdier kan vanskelig tallfestes, som verdien av jakt, fiske, utmark og landskap i forbindelse med rekreasjon og friluftsliv.

Sysselsettingen er for jordbruket sin del beregnet ut fra oppgitte årsverk på de forskjellige driftsenheter fra jordbrukstellingen 1999. For skogbruket er sysselsettingen vurdert ut i fra vanlige prestasjoner ved tømmerhogst, kulturarbeider m.v.

I tillegg kommer sysselsetting skapt av landbruket ved bl. a. transport, byggevirksomhet, verksteder, salg, veiledning og omsetningsarbeid m.v. Vanligvis settes denne multiplikatoreffekten til 1,5 slik at **landbruket i Sørumsund totalt bidrar med ca. 430 årsverk.**

3. RAMMEBETINGELSER OG VIRKEMIDLER

Landbruket reguleres i stor grad gjennom lover, stortingsmeldinger, avtaler og økonomiske virkemidler. Det er dette rammeverket sammen med kommuneplanen som danner grunnlaget for utforming av kommunedelplan landbruk. I det følgende er de viktigste dokumentene kort omtalt.

3.1. Nasjonale dokumenter

Storingsproposisjon nr. 8 (1992 – 1993) Landbruk i utvikling

Hovedstrategien er å skape et ”robust” landbruk ved å skape et mer konkurransedyktig landbruk. Målsettingen er lavere kostnader, mindre avhengighet av statlige overføringer, sterkere markedsorientering, utvidelse av produktspekter og innføring av tilleggsnæringer slik at gårdsbruk får flere bein å stå på m.v.

Storingsmelding nr. 29 (1996 – 1997) Regional planlegging og arealpolitikk

Omhandler den regionale planleggingen av arealpolitikken, og vurdering av Plan- og bygningsloven. I meldingen er det lagt vekt på samordning av politiske avveininger lokalt, regionalt og nasjonalt med planlegging i de ulike sektorer og forvaltningsnivå. Målet med planleggingen er en effektiv styring og utvikling, utbygging og vern innenfor rammene bærekraftig utvikling setter. På denne måten tas det hensyn til viktige fellesverdier og ulike gruppers levevilkår.

Storingsmelding nr. 17 (1998 – 1999) Verdiskaping - og miljø – muligheter i skogsektoren

Inneholder tanker om en skogbrukspolitikk som skal styrke skogens bidrag til velferd for befolkningen, styrke en mer bærekraftig produksjon og gi mer levende bygder. Produktutvikling, verditilpassing, verdiøkning og løsning av miljøoppgaver vil søkes gjennomført. Skogbrukets rolle i klimasammenheng er understreket. En høy miljøprofil skal gi skogbruket konkurransefordeler. Det er kommunen som har førstelinjeansvaret for skogbrukspolitikken.

Storingsmelding nr. 19 (1999 – 2000) Norsk landbruk og matproduksjon

Understreker at det er nødvendig å se hele næringskjeden for matproduksjon i sammenheng. Det er behov for å utvikle og utnytte kunnskap og kompetanse til å drive næring og skape verdier av naturressurser. Meldingen fokuserer på en gjennomgang av virkemiddelbruken i landbrukspolitikken med sikte på bedre målretting og forenkling av virkemiddelsystemet innenfor en helhetlig politikk. Meldingen fremhever behovet for sterkere engasjement og ansvar for miljøarbeidet, der både kommune og næringsutøver deltar mer aktivt.

Storingsmelding nr. 19 (2001 – 2002) Nye oppgaver for lokaldemokratiet

Regjeringen mener at avgjørelser bør fattes så nært dem det angår som mulig. Kommunen er derfor det viktigste og sentrale organet for lokaldemokratiet. Kommunen får fra 2004 ansvar for juridiske og økonomiske virkemidler som krever lokalpolitisk skjønn. Statlige ordninger blir desentralisert til fylkesnivået.

Storingsmelding nr. 15 (2003 – 2004) Rovvilt i norsk natur

Regjeringen foreslår i planen nye grep for å endre deler av dagens rovviltforvaltning. Meldingen omfatter rovviltartene gaupe, jerv, bjørn, ulv og kongeørn. Bestanden av jerv og ulv skal opprettholdes. For bjørn innføres etappemål i deler av landet, mens gaupebestanden skal økes.

Storingsproposisjon nr 1 (2004 – 2005)

Regjeringa legger opp til en styrket og samlet strategi for å ta vare på viktige kulturlandskap og for å verne om dyrka og dyrkbar jord. Målet er å halvere den årlige omdisponeringen av verdifulle jordbruksarealer innen 2010.

3.2. Regionale dokumenter

Fylkesdelplan for landbruk i Akershus 1998

Hensikten med planen er å sette landbruket inn i en næringspolitisk sammenheng og å synliggjøre landbrukets rolle som forvalter av arealressurser. Det blir også fokusert på landbrukets utviklingsmuligheter og rammebetingelser i Akershus.

Strategiplan for skogbruk i Oslo og Akershus

Planen skal bidra til en helhetlig og samordnet forvaltning av skogressursene, på tvers av sektorer og forvaltningsnivåer. Ressursforvaltning, miljøhensyn, verdiskapning er viktige begreper i planen. Langsiktig og bærekraftig forvaltning krever god planlegging.

Forvaltningsplan for store rovdyr i Oslo og Akershus

Planen fastsetter strategier for forvaltning av de store rovdyrene i Oslo og Akershus. Planene gir en konkretisering av mål og bruk av tiltak og virkemidler innenfor rammen av nasjonal rovviltpolitikk.

Fylkesplan for Akershus 2004 - 2007

Fylkesplanen skal bl.a. trekke opp strategier for de **generelle** utfordringene i fylket. Ett fokusområde i planen er areal og transport. I hovedstadsregionen vokser trafikken raskere enn befolkningsveksten. Dette fører til køer, økt forurensing og støy, samt til dårligere fremkommelighet for næringstransport. Det er et sentralt mål i planen å lokalisere nye boligområder tett opp til kollektivknutepunkt, for å legge til rette for at flere kjører kollektivt til arbeid, og for å redusere privatbilismen.

Fylkesdelplan Regional utviklingsplan på Romerike 2005 - 2025

Hovedmål for planen er å bidra til å minimalisere transportbehovet og bevare naturgrunnet. Dette betyr at tettstedene langs jernbanenettet og andre hovedårer for kollektivtransporten skal danne hovedstammen i det framtidige utbyggingsmønsteret på Romerike. En konsekvens av slik lokalisering av framtidige utbyggingsområder kan bli at jordvernens må vike.

Jordvernstrategi for Oslo og Akershus

Fylkesmannen i Oslo og Akershus, landbruksavdelingen er i ferd med å utarbeide et strategidokument for jordvern. Formålet med dokumentet er å redusere omdisponering av verdifulle jordressurser og ivareta viktige elementer i kulturlandskapet.

3.3. Lokale dokumenter

Kommuneplan for Sørumsdal 2002 – 2013

Kommuneplanen er sammen med økonomiplanen kommunens overordnede styringsdokument. Kommuneplanen inneholder utfordringer og langsiktige mål for de kommende 12 år, og mål for de 4 første årene av planperioden. Sektorplaner, som for eksempel landbruksplanen, skal ha sin forankring i kommuneplanens strategier og mål.

Under utfordringer står det bl.a. følgende:

”Akershusregionen har også større andeler av CO²-utslipp fra mobile kilder (i hovedsak fra transport) enn landsgjennomsnittet. For å redusere bilkjøring er det viktig at folk kan bo i gangavstand til tog- og bussterminaler. Lokalisering av tettstedsnære boligområder er ofte konfliktfylt med andre mål, som å bevare matjord til matvareproduksjon. Økt befolkningsvekst og vekst i tettstedene er et gode, men samtidig er det viktig å fokusere på at Sørumsdal er en landbrukskommune med tradisjoner tilbake til historisk tid. Det krever at en har et bevisst og styrket fokus på å bevare stedenes særpreg, kulturlandskapet og eldre bebyggelse. Grønne lunger i bebyggelsen, tettstedsnære friluft- og rekreasjonsområder til daglig bruk, som alle uavhengig av funksjonsnivå kan bruke må også ivaretas. Det biologiske mangfoldet i naturen er sterkt redusert. Det er derfor viktig å fokusere på hvordan det biologiske mangfoldet skal ivaretas i Sørumsdal.”

Som langsiktige mål er det bl.a. vedtatt følgende:

- *”Etterstrebe at arealforvaltningen i Sørumsand skal være i samsvar med Fylkesdelplan for strategier og retningslinjer for utbyggingsmønster og arealbruk på Romerike. Dette betyr at i sentrumsnære områder kan jordbruksvernet vike.*
- *Skape et enda mer variert og attraktivt kulturlandskap i jordbruksområdene, og vektlegge sterkere de hensyn som ivaretar dyre-, plante-, og friluftsliv i skog- og kulturområdene.*
- *Vurdere konsekvenser for miljøet i alle tiltak som kommunens forvaltning iverksetter.*
- *Sett i et folkehelseperspektiv er det viktig at tettstedene beholder tilstrekkelig med grøntområder og tilgang til friluftsområder.*
- *Styre befolkningsveksten gjennom arealdelen i hovedsak til sentrale områder i Sørumsand og Frogner. Annen boligtilvekst skal komme sentralt i de andre tettstedene, i gangavstand til service og offentlige kommunikasjoner.*
- *Tilby høy faglig kompetanse for å sikre at landbruket skal ha evne til størst mulig matproduksjon og levering av trevirke.*
- *Bidra til å arbeide for at Glomma innen 2008, i sommersesongen juni-august, har en vannkvalitet egnet for friluftsbad og rekreasjon i henhold til SFTs egnethetskriterium.*
- *Arbeide for at vannet i Leira, Rømuia og Åa skal oppnå en vannkvalitet som gjør vannet egnet for bading, fritidsfiske og jordvanning, definert i forhold til at det skal inneholde <100TKB (termotolerante koliforme bakterier) pr. 100 ml og <65 mikrogram P/l (fosforinnhold pr. liter).”*

For de kommende 4 år er det bl.a. vedtatt følgende mål:

- I kommunedelplanene for Sørumsand og Frogner lages egne tema for grøntområder.
- Ved utarbeidelse av kommunedelplan for Sørumsand, og utvikling av tettstedet legges det til rette for aktiv bruk av Glomma.
- Utarbeide kulturminnevernplan.
- Registrere verdifulle naturområder, spesielle biotoper og viktige leveområder for planter og dyr, med det formål å bevare disse.

Plan for idrett og fysisk aktivitet 2005 - 2016

Det er viktig med samarbeid og koordinering mellom landbruksforvaltningen og kultur/idrett. Områdevis planlegging med sikte på forskjellige tiltak i sammenheng er et satsingsområde både hos fylke og statlige myndigheter. Ved å samarbeide tverrsektorielt kan en benytte statlige virkemidler i sammenheng og på den måten bedre tilrettelegge for friluftsliv. Dette vil kunne bedre opplevelseskvalitet for allmennheten samtidig som det kan gi positive effekter for landbruksnæringa.

Hovedplan avløp 073/02 - 21.1.2002

Legger vekt på å få frem sammenhengen mellom bruk av vannforekomster, vannkvalitetsmål og tilhørende tiltak. De kommunale utslippene settes i sammenheng med utslipp fra industri, spredt bebyggelse og landbruk, slik at miljømålemne skal nås med minst mulig kostnad.

Kommunedelplaner for Sørumsand- og Frognerområdet

Det er et overordnet mål å avklare langsiktige arealstrategier/utviklingsretninger. Planene er forankret i kommuneplanens mål om at boligtilveksten skal komme sentralt i tettstedene, i gangavstand til service og offentlige kommunikasjoner. Dette vil berøre landbruksareal. Planene er til offentlig ettersyn vinteren 2004/2005.

Næringsplan

Næringsplanen revideres i løpet av 2005.

3.4. Lover og forskrifter

De viktigste lovene for landbruksforvaltningen er jordloven, skogbruksloven og konsesjonsloven med tilhørende forskrifter. Mange tilgrensende lover er viktige som plan og bygningsloven, odelsloven, forurensingsloven, vannressursloven, lov om friluftsliv, viltlov og kulturminneloven. Alle gjeldende lover finnes på www.lovdata.no

Jord- og skogloven har som formål å legge forholdene til rette slik at arealressursene kan bli brukt på en slik måte at de er mest til nytte for samfunnet og de som har yrket sitt i landbruket. Konsesjonsloven regulerer kjøp og salg av landbrukseiendommer. Kommunen er ansvarlig myndighet for de nevnte lovverkene.

3.5. Økonomiske virkemidler

Staten stiller til disposisjon flere økonomiske virkemidler for at landbruket skal nå de nasjonale økonomiske og miljømessige mål.

De viktigste økonomiske virkemidlene er:

- Produksjonstilskudd i jordbruket
- Regionalt miljøprogram (RMP)
- Tilskudd til spesielle miljøtiltak i jordbruket (SMIL)
- Tilskudd til nærings- og miljøtiltak i skogbruket (NMSK)
- Tilskudd til skogbruksplanlegging med miljøregistreringer (SKPMR)
- Tilskudd til bygdeutvikling (BU-midler)

Ordningene avtales mellom staten og næringens organisasjoner ved de årlige jordbruksforhandlingene.

4. UTFORDRINGER, MÅL OG TILTAK

4.1. Arealforvaltning

Landbrukets produksjonsarealer er en forutsetning for å kunne produsere mat og trevirke. I tillegg leverer landbruket et vakkert kulturlandskap, sikrer det biologiske mangfoldet, sørger for jakt- og friluftsliv, m.v. Arealene er særs viktige for landbruksnæringa, men har også stor betydning for allmennheten.

4.1.1. Arealdisponering

Kommunen er planmyndighet og i kommuneplanen fastlegges arealdisponeringer. Kommuneplanen følger opp ”Regional utviklingsplan på Romerike 2005 – 2025”. Det legges opp til sentralisering og utbygging av tettstedene Sørumsand og Frogner. Dette betyr økt behov for tettstedsnære arealer for å utvikle funksjonelle og levedyktige tettsteder, med boliger, næringsområder og infrastruktur m.m. Arealene skal også dekke behovene for blant annet rekreasjon og naturopplevelser. I slike tilfeller kan jordverninteressene vike. Avveiningen mellom ønsket om tettstedsnær utvikling og jordvern hensynet er konfliktfylt.

Kommunen som landbruksmyndighet har ansvaret for utøvelsen av Jordloven som omhandler bruk og vern av dyrka og dyrkbar jord. Loven gir regler om bruk og vern av arealressursene til gagn for samfunnet og de som har yrket sitt i landbruket. Den sier videre at dyrka jord ikke må brukes til formål som ikke tar sikte på jordbruksproduksjon. Dyrkbar jord må ikke disponeres slik at den ikke blir egnet til jordbruksproduksjon i framtida.

Landbrukets produksjonsarealer er under press fra ulike utbyggingsformål. Utbyggingstakten i Oslo og Akershus er betydelig med en gjennomsnittelig nedbygging av dyrka og dyrkbar mark de siste 20 år på hele 2 816 daa pr år. Dette tilsvarer nedbygging av for eksempel alt kornarealet i Sørum kommune. Det er ofte de beste jordbruksarealene med godt jordsmonn, de som brukes til produksjon av matkorn, som nedbygges for boligformål eller andre formål. Dagens nedbyggingstakt vurderes som ikke bærekraftig i forhold til å bevare ressursen dyrka mark. Utviklingen er i strid med nasjonal jordvernpolitikk.

I Sørum er det meste av jorda egnet for matkornproduksjon og således av nasjonal/regional interesse. Jordressursen er den viktigste og mest grunnleggende produksjonsfaktoren i landbruket, den er en knapphetsressurs som alle er pliktig til å ta et ansvar for.

Ved vurdering av bruk av dyrka og dyrkbar mark til andre formål enn landbruk sier Landbruksdepartementet at det er viktig å vurdere **jordressurser** og viktige **kulturlandskapsområder** og at dette bør sees i sammenheng. Videre er det viktig å ikke bygge ned **sammenhengende jordbruksarealer**.

Generelt sett preges tettstedene i Sørum av at de er omkranset med jordbruksarealer med gode egenskaper for matproduksjon.

To jordbruksområder skiller seg spesielt ut i Sørum. Området Hammeren - Bingen – Sørum kirke representerer mange verdier og følgende verdier er særlig framtreddende:

- Jordbruksarealer av meget høg kvalitet
- Rikt og variert kulturlandskap
- Mange kulturminner
- Naturskjønt og mye brukt område for friluftsliv og rekreasjon

Ett annet verdifullt område finnes ved Blaker kirke: Foss- Fossmoen - Huseby med kulturminner og jorder med svært verdifulle dyrkingsegenskaper.

Ved disponering av arealer, både ved kommuneplanlegging, ved kommunedelplanlegging, ved reguleringsplaner og i enkeltvedtak, er det viktig å vurdere kvaliteten av **jordressursene** og hva arealene **brukes** til i dag. Jordressurskart og markslagskart er vedlegg til planen og skal være et grunnlag for politikere og kommunens administrasjon ved arealplanlegging.

1. Jordressurskartet beskriver faktiske opplysninger om kvaliteten på jordbruksarealene. I tillegg framkommer dyrkbar skogsmark. Kvaliteten på jordbruksarealene er inndelt i 4 klasser med bakgrunn i dyrkingsegenskaper og avlingspotensial.

2. Markslagskartet beskriver hva arealene brukes til. I tillegg inneholder kartet områder med kulturlandskap av nasjonal og regional verdi, verdifulle naturtyper og miljøverdier i skog. De to siste kartinformasjoner er registrerte og dokumenterte områder med viktig biologisk mangfold.

Mål:

- Bidra til at kommunen gjennomfører en arealforvaltning som sikrer dyrka og dyrkbar mark til landbruksproduksjon.

Tiltak:

- Ved utvidelse av tettsteder må det først etterstrebes en fortetting i eksisterende byggesone.
- Ved nedbygging av dyrka mark i tettstedsnære områder må det etterstrebes best mulig arealutnyttelse.
- Spredt boligbygging tillates ikke på dyrket mark i kommunens områder for landbruk, natur og friluftsliv.

Ansvar: Sørums kommune v /Landbrukskontoret

4.1.2. Omdisponering av dyrka/dyrkbar mark til kårbolig

Kommunen har myndighet til å vurdere **behov** for og **plassering** av kårbolig. Landbruksforvaltningens behovsvurdering danner grunnlag for videre behandling av søknad om kårbolig. Plan og utbyggingsseksjonen v/byggesak vurderer saken i henhold til plan- og bygningsloven, forurensingsloven, kulturminneloven m.fl.

Det kan være behov for kårbolig på en landbrukseiendom i forbindelse med generasjonsskifte. Generelt sett er ikke behovet så stort som før. Det er derfor grunn til å foreta en mer nyansert vurdering av behov for kårbolig enn tidligere. Med økt mekanisering, et godt utbygd veiledningsapparat og avløserordninger blir behovet for overføring av kunnskap og avløsning fra forrige eier mindre enn tidligere. Driveplikt kan oppfylles ved bortleie og betyr at kårboligens betydning for å sikre kontinuerlig drift er svekket.

Retningslinjer ved behandling av søknader

Ved å støtte seg til retningslinjene nedenfor vil en kunne oppnå en mest mulig rasjonell og forutsigbar behandling av søknader om bygging av kårboliger.

1. Søknader om kårbolig skal i utgangspunktet behandles **strengt**. I søknaden på det gjøres rede for **behov, driftsform**, eiendommens **ressursgrunnlag** og **driftsapparat**. Det kan tillates bygging av kårbolig dersom det ansees nødvendig for å sikre kontinuerlig og forsvarlig drift av landbrukseiendommen.
2. Ved vurdering av plassering av kårbolig bør den plasseres i tilknytning til eksisterende bebyggelse. Ny bebyggelse skal tilpasses eksisterende bygningsmiljø, terreng og landskap, gi fullt ut tilfredsstillende vann- og avløpsløsning og ikke vanskeliggjøre tur- og friluftsliv.
3. Ved tillatelse til bygging av kårbolig skal det i vedtaket gjøres oppmerksom på at det ikke kan påregnes delingsamtynke senere.

4.1.3. Omdisponering og deling i henhold til jordlov og skoglov

I enkeltvedtak mht omdisponering av dyrka og dyrkbare arealer skal kommunen søke å oppnå minst mulig dispensasjon fra kommunens arealdel, dvs. LNF – området.

Retningslinjer ved behandling av søknader

Retningslinjene skal gi en mest mulig enhetlig, rasjonell og forutsigbar behandling av søknader om omdisponering og deling av dyrka og dyrkbar jord.

1. Ved avgjørelse av en omdisponeringssak skal det legges vekt på om en omdisponering fører til at arealet må antas tapt for fremtidig jordbruksproduksjon. Dette taler mot omdisponering. Også midlertidige omdisponeringer bør legges til de minst attraktive jordbruksarealene.
2. Dersom omdisponering skal finne sted skal de legges til de minst produktive arealene og fortrinnsvis lokaliseres nær eksisterende bebyggelsene.
3. Hensynet til kulturlandskapet skal tillegges vekt ved avgjørelse. Med kulturlandskapet menes her mangfold i naturen, landskapsbilde samt kulturhistoriske verdier.
4. Ved omdisponering av skogsmark til andre formål kreves tillatelse etter skogloven bare når marka er bevokst med yngre tilfredsstillende skog, eller når skogområder av særlig verdi for naturvern og friluftsjakter berøres.
5. Det tillates normalt fradeling av tun på landbrukseiendom inntil 5 daa forutsatt at øvrige jord- og skog selges til en aktiv driftsenhet og da fortrinnsvis en naboeiendom.

En tillatelse til fradeling i kommunens LNF – område krever dispensasjon etter plan og bygningsloven.

4.1.4. Bo - og driveplikt

Kommunen har avgjørelsesmyndighet i saker om bo- og driveplikt.

I Konesjonsloven heter det at den som overtar en landbrukseiendom etter odels- eller konsesjonsloven plikter å bosette seg på eiendommen innen ett år etter overdragelsen og bo og drive den i fem år. Hovedbegrunnelsen for bo – og driveplikt er å sikre landbrukseiendommer av en viss størrelse i størst mulig grad eies, bebos og drives av eieren.

Retningslinjer ved behandling av søknader

Retningslinjene skal følges og sikrer en rettferdig og forutsigbar saksbehandling av bo- og driveplikt saker.

1. For å sikre bosetting og hindre at eiendommer blir fritidseiendommer, skal søknader om fritak behandles svært strengt. Varig fritak skal normalt ikke gis.
2. Når det søkes om utsettelse med tilflytting skal saksbehandler innhente opplysninger om:
 - eiers plan for tilflytting
 - hvordan eiendommen skal drives frem til tilflytting
3. På rene skogeiendommer (uten bolighus) kan det normalt gis varig fritak fra boplikten. Det er viktig at driveplikten overholdes i slike tilfeller.
4. Driveplikten kan oppfylles ved bortleie av jordbruksarealene i minst 10 år. Slik driveplikt er betinget av at leieavtale er skriftlig og at den fører til driftsmessige gode løsninger. (J.fr. konsesjonsloven).

4.1.5. Friluftsliv og rekreasjon

Sørum har mange flotte og attraktive naturområder. Store sammenhengende skogområdene finnes i sør, med en rekke idylliske tjern og sjøer. Nordover består bygda av dyrka mark i lavereliggende områder og skogsmark i en rekke åser og høgdedrag. Skogsmark finnes i tillegg i mange raviner og som randsoner til elver og bekker. Disse områdene er selvsagt meget verdifulle og attraktive for friluftsliv og rekreasjon. Lavereliggende arealer og spesielt skogområder i tilknytning til dyrket mark kan by på høg opplevelsesverdi. Lange kantsoner og variert terreng med forskjellig bruk og innhold

av arealene gir spesielle kvaliteter. Slike områder blir gjerne verdsatt som kulturlandskap av høy verdi.

I nærheten av større boligområder er behovet stort for å ta seg en tur rett ut i marka. I slike nærfriluftsområder er det viktig at forholdene legges til rette for enkel og rask tilgjengelighet av ønskede arealer.

Interessen for friluftsliv og rekreasjon stiger. Flere ønsker å ferdes etter merka turstier og gangveger. Skilta og merka traseer gjør at folk vet hvor de ferdes i terrenget. De ønsker seg også attraksjoner underveis, som kulturminner, hvileplasser, spesielle severdigheter, informasjon om natur- og miljøforhold m.v. En del flotte naturområder i Sørum har fått skilta og merka turstier, men mange står igjen. Informasjonsplakater er det få av.

For å tilfredsstille innbyggernes ønsker og motivere for et sunt og variert friluftsliv har landbruksforvaltningen arbeidet med opplegg for skilting og merking av en rekke skiløyper og turstier. Områder med skilta og merka traseer er Hexebergfjellet, Vilbergfjellet, Egneråsen, Gullsmedåsen, Bingen-Hammeren m.fl. I 2004 foregår skilting og merking i Sørlifjellet og fra Bingsfoss til Rånåsfoss. Landbruksforvaltningen er godt kjent med eiendomsforhold og grunneierne. Derfor er det gunstig at landbrukskontoret sørger for opprettelse av avtaler mellom grunneierne og brukerne av området. Slike avtaler regulerer plikter og rettigheter mellom partene. Brukerne er representert ved kommunen eller en frivillig organisasjon, som idrettslaget, historielaget eller andre. Historielaget har en sentral posisjon for beskrivelse og merking av fornminner og kulturminner.

Steds- og veiviserskilt for turstier og skiløyper ved Grindbakken. Foto: Harald Egner

Arbeidet ute i terrenget med skilting, merking og enklere tiltak i marka utføres av en eller flere frivillige organisasjoner. Ugifter til materiell søkes dekket gjennom offentlige tilskuddsmidler, fra

staten, fylkeskommunen eller landbruksmidler fra jordbruksavtalen. Dette samspillet mellom frivillig innsats og offentlig tilrettelegging har fungert meget godt med god utnyttelse av beskjedne midler.

Mål:

- Skilting og merking av skiløyper og turstier i minst ett område pr. år.
- Bidra til utgivelse av turkart for Sørums kommun.

Tiltak:

- Opprettholde og videreutvikle samarbeidet med frivillige organisasjoner for utførelse av skilting og merking av skiløyper og turstier.
- Samarbeide med Kulturseksjonen i planer for skilting og merking.
- Samarbeide med Kulturseksjonen i utgivelse av turkart.

Ansvar: Sørums kommune v/Landbrukskontoret

4.2. Næringsutvikling

Utviklingen av landbruket er i stor grad påvirket av eksterne forhold og landbruksnæringa har i lengre tid vært i sterk omstilling. Kanaliseringspolitikken har ført til en økning av kornproduksjonen og en reduksjon av husdyr i vårt område. Skogbruket har de siste ti årene opplevd en meget sterk mekanisering. Hogstmaskiner har overtatt tømmerhogsten og terrenggående lassbærere sørger for å få tømmeret ut av skogen og fram til bilveg. Om lag 90 % av tømmeravvirkningen foregår i dag med høgmekanisert utstyr.

Regjeringen signaliserer nå en politikk hvor målet i vår region er å utvikle **fremtidsrettede bruk** som kan sikre **bedre inntjening** for dem som fullt ut ønsker leve av gårdsdriften. Det støttes økonomisk opp om tradisjonelt jord- og skogbruk og etablering av nye næringer knyttet til gårdsdrifta.

4.2.1. Tradisjonelt jordbruk

Tradisjonelt landbruk er og bør være bærebjelken i landbruket. For en del år tilbake var det vanlig at det var både husdyr og planteproduksjon på bruket. Dette har endret seg og i dag er det ofte ren kornproduksjon hvor gårdbrukeren har full jobb utenom bruket.

Husdyrproduksjon

Som tidligere nevnt i kapittel 2 har nedgangen i antall husdyrprodusenter i Sørums kommun vært stor og i tråd med landbrukspolitikken som har vært ført. Nå signaliseres det ønske om å reversere denne utviklingen og det er ønskelig med husdyrproduksjon i vår region. Krav til effektivitet og lønnsomhet, krav til arbeidstid og fritid, krav til faglig og sosialt nettverk tvinger frem en endring av drifta. De tradisjonelle familiebrukene vil derfor bli mindre vanlige. Utviklingen går i retning av forskjellige samarbeidsløsninger både innen mjølkeproduksjon og kjøttproduksjon.

Det er mange positive effekter av å ha et aktivt husdyrmiljø i tillegg til at det er en viktig næringsveg. Produksjonen skaper ringvirkninger i form av verdiskapning og sysselsetting som omsetningsarbeid, tjenesteyting, verksted, transport m.v. Husdyrproduksjon er også positivt for miljøet fordi grovføretende dyr bidrar til grasproduksjon som er den beste produksjonsformen for å hindre arealavrenning. I tillegg er grasproduksjon og tilførsel av husdyrgjødsel (bondens gull) positivt for jordstruktur og fruktbarhet.

Ved flere anledninger er det pekt på at allmennheten setter stor pris på å bo landlig og at det er en positiv kvalitet å se og oppleve husdyr ute i nærmiljøet. Husdyrproduksjonen bidrar videre til beitedyr som hindrer gjengroing av kulturlandskapet.

De fleste driftsbygninger innen mjølkeproduksjon holder i dag ikke mål i henhold til Forskrift for hold av storfe. Det gjelder forhold som plass til kalver, sluse for veterinær, oppstalling av ungdyr m.v. Reglene trer i kraft fra 2006 og det er sikkert at kommunen i forbindelse med dette vil oppleve en dramatisk avvikling av produsenter med mjølkeproduksjonen.

Nytt fjøs med kjøttproduksjon på Thorbjørnsrud. Foto: Harald Egner

Kommunen har mange positive effekter av å ha et aktivt husdyrmiljø, og utfordringen blir å stimulere produsentene til å fortsette slik at en unngår en rasering av produsentmiljøet.

Mål for husdyrproduksjonen

- Bidra til å opprettholde husdyrproduksjonen i Sørums kommunen på dagens nivå.

Tiltak

- Informere i Landbruksnytt/Internet om økonomisk støtte som kan gis til utvikling av tradisjonelt husdyrbruk
- Optimal bruk av tilskudd til tradisjonell husdyrproduksjon
- Arrangere fagutferd med samarbeid som tema innen 2006

Ansvar: Sørums kommune v/ Landbrukskontoret

Planteproduksjon

Som nevnt i kapittel 2 har Sørums i dag færre driftsenheter og større foretak med planteproduksjon og er resultatet av landbrukspolitikken som er ført gjennom lengre tid. Det er også blitt mer vanlig med samarbeid om maskinpark fordi samarbeid gjør drifta mer økonomisk lønnsom.

Til tross for færre driftsenheter er antall dekar i drift det samme, og det betyr at jordleie stadig blir mer vanlig. Det er viktig at entreprenører med interesse og kunnskap driver jorda og tar ansvar for

jordtilstand, floghavrekontroll, hydrotekniske anlegg, vedlikehold av kantvegetasjon m.v. Dette forutsetter at det foreligger langsiktige jordleieavtaler med klare ansvarsforhold.

Mål for planteproduksjonen

- Bidra til at dyrka mark holdes i god dyrkingsteknisk stand.

Tiltak

- Oppfordre til langsiktig jordleieavtaler.
- God oppfølging av floghavrekontroll ved å informere i Landbruksnytt/Internett og gjennomføre stikkprøvekontroll hvert år.
- Informere om tiltak som bidrar til godt vedlikehold av dyrka mark i Landbruksnytt/Internett.

Ansvar: Sørums kommune v/ Landbrukskontoret

Knut Ringereide vårpløyer på Vatterud. Egnergårdene i bakgrunnen. Foto: Harald Egner

4.2.2. Tilleggsnæringer

Det satses både sentralt og lokalt på at landbruket skal skaffe seg flere ben å stå på. Tilleggsnæringer skal ta utgangspunkt i gården som en ressurs og skal bidra til inntekt på gården. Det viktigste ved etablering av ny næring er at gårdbrukeren tar utgangspunkt i egne interesser og ressurser.

Småskala matproduksjon

Forbrukerne av landbruksproduktene ønsker et reelt mangfold, lokal produsert mat, bredere utvalg og bedre kvalitet på det som kjøpes. Produsenter er opptatt av å kunne produsere mat i liten skala for å selge direkte til forbruker. Småskala matproduksjon vil kunne være et bidrag for å styrke næringsinntekten til utøveren, samtidig som forbrukeren får bedre kjennskap til hvor og hvordan maten blir produsert. Dette er positivt for både produsenter og forbrukere av varene.

Et regelverk med mange og til dels "tunge" krav har gjort det vanskelig for nyetablering av småskala matproduksjon. Mattilsynet arbeider for å redusere byråkratiske "flaskehalser" slik at næringsutøveren lettere kan komme i gang med sitt prosjekt.

Mål for småskala matproduksjon

- Bidra til at næringsutøverne kan starte opp med småskala matproduksjon.

Tiltak

- Optimal bruk av tilskuddmidler til etablering av småskala næringsmiddelproduksjon

Ansvar: Sørums kommune v/ Landbrukskontoret

Landbruket – en ressurs for barn og unge

Et satsingsområde i landbruket er å kunne invitere allmennheten "Inn på Tunet". Begrepet er et samlebegrep for landbruket som vertskap for skole/barnehage, besøksgård, fosterhjems plass, psykiatriske plasseringer m.v. For interesserte gårdbrukere kan et slikt tilbud representere en inntektskilde, samtidig som barn og unge får nye opplevelser fra et kanskje fra før ukjent miljø.

Samfunnet har i økende grad behov for alternative tilbud for barn, unge og voksne. Det kan være skoletrøtt ungdom, lettere psykiatriske pasienter eller lett funksjonshemmede pasienter. De krever et tilbud som gir følelsen av å mestre, følelsen av å være nyttig, å ha gjort noe fysisk med kroppen slik at de kan bli slitne på en sunn måte. Det er godt dokumentert at mange i denne gruppen har stor positiv effekt av å kunne tilbringe noe tid på en gård. Der har de anledning til å jobbe med dyr, får "fornuftige" arbeidsoppgaver m.v. Dette har i mange tilfeller så stor effekt at for eksempel psykisk syke pasienter kan vende tilbake til et normalt liv igjen.

Bonden har ressursene som kreves i den vanlige drifta av gården. Han kan tilby kontakt med dyr, arbeid som passer for den enkelt, en bygning som kan nyttes til bespisning m.v. Det er ikke krav til at bøndene har noen form for tilleggsutdanning for å drive "Inn på Tunet" tilbud. Ofte har gårdbrukeren utdanning i tillegg, for eksempel lærerutdanning eller er fysioterapeut. Dette er egenskaper som kommer godt med. Det er viktig at det ved behov etableres et tett samarbeid med brukeren av tjenesten, slik at gårdbrukeren er i stand til å takle ulike situasjoner.

"Inn på Tunet – grønn omsorg" er et viktig satsingsområde og Fylkesmannen i Oslo og Akershus har i samarbeid med næringsorganisasjonene gående et prosjekt som belyser dette temaet.

Mål for "Inn på tunet – Grønn omsorg"

- "Inn på tunet - Grønn omsorg" skal være etablert som tilbud i Sørums kommune innen 2007.

Tiltak

- Danne en prosjektgruppe i kommunen som skal jobbe med:
 - hvilke behov har kommunen
 - hva kan landbruksnæringa tilby
 - hvor mye koster denne typen tjenester
 - arrangere møter for tilbydere og brukere
- Bruke tilskuddmidler optimalt om stimulerer til "Inn på tunet" tilbud.
- Informere om "Inn på tunet" i Landbruksnytt/Internet

Ansvar: Sørums kommune v/ Landbrukskontoret

Driftsbygninger i landbruket

De røde driftsbygningene på Romerike gir regionen et særpreg. Utviklingen av landbruket bidrar til at disse bygningene i stadig større grad blir stående ubrukt. Bygningene er verdifulle og bør tas vare på. En alternativ bruk av driftsbygningene sikrer inntekt for eier og bidrar dermed til økt interesse for vedlikehold av bygningen. På den måten forringes heller ikke kulturlandskapet.

Mål for driftsbygninger i landbruket

- Bidra til en lønnsom alternativ bruk av driftsbygninger som ikke lenger nyttes til tradisjonell landbruksvirksomhet.

Tiltak

- Arrangere møte med tema "Alternativ bruk av driftsbygningen" innen 2006.
- Optimal bruk av økonomiske virkemidler for tilleggsnæringer i landbruket.

Ansvar: Sørums kommune v/ Landbrukskontoret

4.2.3. Økologisk jordbruk

Det er en politisk målsetting om at 10 % av totalt jordbruksareal i Norge skal dyrkes økologisk innen 2010. Akershus fylke har satt mål om 15 %. Ved utgangen av 2003 var det 3,7 % av jordbruksarealet i Norge som ble dyrket økologisk. I Sørums var tallet på 4,1 %. Det er en stor utfordring å nå denne målsettingen og det blir viktig for Sørums å bidra slik at målsettingen nås i størst mulig grad.

Det gjøres en rekke grep på Romerike for å informere og veilede om økologisk produksjon. Forsøksringen Romerike har Gratis førsteråd til bønder som er interesserte i økologisk drift. Videre drives et nasjonalt pilotprosjekt Økokorn Oslo/Akershus av Aurskog Høland Økoutvikling. Prosjektet har som mål å tilrettelegge for økt økologisk kornproduksjon. Tiltakene bidrar til økt oppslutning, men det er langt igjen. Det blir pekt på at samarbeid mellom brukere i nabolaget innen økologisk produksjon kan være positivt for å øke produksjonen.

Mål for økologisk jordbruk

- Bidra til at økologisk produksjon i Sørums øker i tråd med nasjonale målsettinger.

Tiltak

- Informere om økologisk landbruksproduksjon og om nettverket som finnes i tilknytning til produksjonsformen i Landbruksnytt/Internet.

Ansvar: Sørums kommune v/ Landbrukskontoret

4.2.4. Rekruttering til landbruket

Landbruket trenger unge krefter som har tro på og vilje til å satse på landbruket som næring. I en lengre periode har næringa vært preget av pessimisme og liten investeringsvilje. Den viktigste årsaken til at de unge odelsberettigede er skeptiske, er at landbruket generelt sett har dårlig lønnsomhet. Det stilles også større krav til lønn, fritid, faglig og sosialt nettverk enn tidligere.

I Sørums er det "friske pust" blant den yngre generasjonen og denne entusiasmen er den viktigste bidragsyteren for at også andre skal satse på næringa. Videre har det skjedd endringer i eiendomspolitikken, som gjør det enklere for nye krefter å komme inn i landbruket. Nye krefter er positivt for landbruket. Det er en landbrukspolitisk målsetting å satse på rekruttering og statlige virkemidler skal bidra til å stimulere til overdragelse og investering på landbrukseiendommen.

Mål for rekruttering i landbruket

- Bidra til at unge brukere skal overta landbrukseiendommer for å drive dem selv.

Tiltak

- Optimal bruk av økonomiske virkemidler som skal stimulere unge brukere ved generasjonsskifte.
- Lage en informasjonsfolder innen 2005 om kommunens landbruksforvaltning, som rutinemessig sendes nye brukere.

Ansvar: Sørums kommune v/ Landbrukskontoret

Harving på Borgen. Morten Smedsrud kjører. Foto: Harald Egner

4.2.5. Skogbruk

Skogbruket er en konkurranseutsatt næring hvor prisene på verdensmarkedet er avgjørende for tømmerprisene her hjemme. Tilbud og etterspørsel av tømmer på det internasjonale marked danner grunnlaget for prisene. Det er få eller ingen restriksjoner for kjøp og salg av tømmer, trelast og treforedlingsprodukter over landegrensene. Prisene svinger derfor etter konjunktorene i markedet og verdien av den norske krona i forhold til utenlands valuta.

De siste 10 årene har lønnsomheten i skogbruket blitt sterkt redusert med et prisfall i nominelle kroner på over 50 kroner pr. kubikkmeter. Bytteverdien i forhold til andre varer er dermed halvert. Resultatet er lavere tømmerhogst og mindre investeringer i skogkultur, veger og driftsapparat. I år er det blitt en etterlengtet liten prisoppgang på tømmeret som kan gi håp om fornyet optimisme i næringen.

Investerings- og driftstilskudd fra Staten har også blitt kraftig redusert de siste 10 år. Dette gjelder alle tilskudd, som tilskudd til skogkultur, veger, skogbruksplaner, tynning, drift i vanskelig terreng m.v.

Foryngelse og stell av skog

Innsatsen i skogkulturarbeider som markberedning, planting og ungskogpleie er meget langsiktige investeringer som først gir utbytte om 50 til 100 år. Oppgaven er svært viktig da disse investeringer sikrer skogressurser av høy kvalitet når oljealderen tar slutt. De siste 10 årene har innsatsen i Sørøm som på landsbasis gått kraftig ned på grunn av svakere rammebetingelser fra Staten og dårligere lønnsomhet i skogbruket. Denne utviklingen må snus.

I forslaget til ny skogbrukslov av 4.12.03 heter det i § 6 at skogeieren plikter å sørge for tilfredsstillende foryngelse etter hogst og se til at det er sammenheng mellom hogstform og metode for

foryngelse. Nødvendige tiltak for å legge til rette for foryngelse skal settes i gang innen 3 år etter at hogsten er skjedd. Dersom skogeieren ikke retter seg etter dette, avgjør kommunen om skogeieren skal pålegges å sette i verk tiltak for å sikre at arealet blir forynget. Tiltaket må settes i verk innen en frist som maksimalt kan være på 2 år.

Per Tørnby i sitt rette element – mitt i ungskogen. Foto: Harald Egner

Å utføre nødvendig ungskogpleie i form av mekaniske etterarbeider og avstandsregulering er den viktigste oppgaven i skogbruket for å sikre høy produksjon av tømmer av god kvalitet. Arbeidet skal tilpasses vokseplassen og der en ønsker granskog bør det være minst 10 % lauvtre. Markberedning er et tiltak som gir bedre og sikrere etablering av ny skog. Stammekvisting er aktuelt i ungskog av furu og de fleste lauvtreslag. Ved tiltaket oppnås en kvistfri rotstokk av meget høy verdi når tømmeret selges.

Råte i granskog ved tømmerhogst har stort omfang og påfører skogbruket årlige tap på millioner av kroner. Undersøkelser etter hogst har vist at mer enn hvert fjerde tre hadde råte. Tiltak i form av stubbebehandling under tynning har vist seg meget effektivt for å hindre råteutbredelse. Ved all tynning i granskog i sommerhalvåret må stubbebehandling foretas.

Andre skogkulturtiltak, som grøfting og gjødsling, bør utføres i den grad skogeieren finner det lønnsomt. Kjemisk behandling i form av sprøyting frarådes generelt og bør bare brukes unntaksvis ved problemvegetasjon på de beste marktyper.

For de fleste av disse arbeidene gjelder standardene for et bærekraftig skogbruk, "Levende Skog". Dette er frivillige avtaler som er inngått mellom skognæringen og miljøorganisasjonene for å ivareta miljøhensynene. Standardene tar bl. a. hensyn til biologisk mangfold, landskapsbildet, kulturminner og friluftsliv. Sørums ligger i området Østland Øst, hvor til sammen 23 standarder gjelder.

Mål for foryngelse og stell av skog

- Sikre at tilfredsstillende foryngelse oppnås etter tømmerhogst.
- Utføre ungskogpleie på minst 1400 dekar i året.
- Utføre markberedning på minst 100 dekar i året.
- Utføre stammekvisting på minst 100 dekar i året.
- Ved tynning i granskog i sommerhalvåret må stubbebehandling utføres.

Tiltak 1

- Utarbeide en foryngelsesplan for hogstområdet samtidig med planlegging av hogsten.
- Tilby planter av god kvalitet.
- Tilby kvalifisert arbeidskraft til alle kulturarbeider.

Ansvar: Viken skogeierforening

Tiltak 2

- Utføre en høy innsats i veiledning til skogeierne gjennom bl. a. skogkulturprosjekter, skogdager og direkte informasjon.
- Prioritere bruken av tilskuddsmidler på ungskogpleie, markberedning, stammekvisting og råtebehandling.
- Gjennomføre kontroll av minst 2 foryngelsesfelt og minst 2 ungskogfelt pr. år.

Ansvar: Sørums kommune v/Landbrukskontoret

Tømmerhogst

Hogstaggregatet til Halvor Berger under kvisting i Orderud skog. Foto: Harald Egner

Årlig hogges nå mellom 20 000 og 30 000 kubikkmeter tømmer i Sørums kommunen. Tømmerprisen er den faktoren som har størst betydning for avvirkningskvantumet. For 10 år siden lå brutto tømmerpris i Sørums kommunen i gjennomsnitt på ca. 350 kroner pr. kubikkmeter, mens den i 2003 kom helt ned i 298 kroner

pr. kubikkmeter. Resultatet er at avvirkingen de siste år har flatet ut til omkring 20 000 kubikkmeter. Innenfor visse rammer er skogeier selv beslutningstager for når og hvor avvirkingen skal gjøres på eiendommen.

Hogsten skal utføres etter standardene i "Levende Skog". Det vil her si at avvirkningsmulighetene skal utnyttes innenfor de rammer hensynet til økonomi, biologisk mangfold og andre miljøverdier setter. Valg av hogstform og gjennomføringen av hogsten skal tilpasses forholdene på stedet, slik at områdets miljøkvaliteter bevares.

Petter Kamperud kjører fram tømmer med lassbærer i Orderud skog. Foto: Harald Egner

Mål for tømmerhogst

- Foreta lukkede hogster for **granskog** der forholdene økonomisk og biologisk ligger til rette.
- Der naturlig foryngelse ikke er aktuelt i **granskog**, utføres flatehogst og planting.
- I furuskog utføres frøtrestillingshogst eller andre hogstformer som legger til rette for naturlig foryngelse.

Tiltak

- Utføre årlig resultatkontroll av hogstfelt etter retningslinjer fastsatt av sentrale myndigheter.
- Informere de undersøkte skogeiere om hva kontrollen viste og gi anvisning om nødvendig innsats til skogeiere med utilfredsstillende hogstfelt.
- Informere skogeiere om riktig hogstføring i aktuelle media.

Ansvar: Sørums kommune v/Landbrukskontoret

Skogsveger

I Sørum har vi 50 km rene skogsbilveger fordelt på 36 anlegg. I tillegg kommer private gardsveger som mange steder benyttes til tømmertransport. Vegeierne har plikt til å utføre nødvendig vedlikehold på veger som det er gitt statsbidrag til. Vedlikeholdet består hovedsakelig av høvling, grusing og kantklipping.

Veger med for lav standard i forhold til dagens krav trenger opprusting. En undersøkelse av opprustingsbehovet ble foretatt av Fylkesmannen i 2003. I denne framkommer det at 20 veger i Sørum trenger opprusting over hele eller deler av strekningen. Behovet for nye veger er lite da skogsvegnettet er utbygd med tilfredsstillende dekning i de fleste skogområder.

Mål for vegvedlikehold

- Bidra til å opprettholde en standard på bilvegene slik at de kan trafikkeres med dagens tømmerbiler, dvs. vogntog med bil og henger i 22 meters lengde.

Tiltak

- Gjennomføre kontroll av standarden på alle skogsbilveger hvert 5. år for å bedømme behovet for nødvendig vedlikehold og/eller opprusting.
- Informere vegeierne etter kontrollen om nødvendige tiltak.
- Informere hvert 2. år om aktuell bruk av kantklippeaggregat for skogsveger innkjøpt av rentemidler sammen med nabokommuner.

Ansvar: Sørum kommune v/Landbrukskontoret

Bioenergi

Biobrensel fra skogen kan være ved, flis, hogstavfall, biopellets og annet. Med synkende tømmerpriser og økende strømpriser har utnyttelse av trevirke til brensel fått økt interesse. Særlig har produksjonen av ved økt kraftig det siste året. Ved til brensel for salg ble i Sørum vurdert til 1 100 kubikkmeter fast mål i 2003. Leveranser av flis og hogstavfall til større biobrenselanlegg, som f. eks. fyringsanlegget på Gardermoen, har også oppnådd en viss størrelse. På råstoffsidene er mulighetene i Sørum store for økt leveranse av slike produkter.

Mål for bioenergi

- Bidra til å øke salget av ved til brensel til 1 500 kubikkmeter fast mål i året.
- Bidra til å øke leveransene av flis og hogstavfall til sentrale fyringsanlegg.

Tiltak

- Stimulere til større satsing på produksjon og salg av ved, flis og hogstavfall gjennom påvirkning og informasjon.

Ansvar: Sørum kommune v/ Landbrukskontoret

4.3. Miljøinnsats i landbruket

Kommunen er sentral for utviklingen av lokalmiljøet og ser det som et viktig ansvar å bidra til redusert forurensing. Kommunen har egen lokal forskrift for lokale utslipp og Hovedplan avløp er med på å bidra for å redusere forurensing. Kommunal landbruksforvaltning forvalter tilskuddsordninger som bidrar til redusert forurensing fra landbruket. Sørums er også avhengig av at det gjøres tiltak oppstrøms vassdragene for å kunne nå sin målsetting om bedre vannkvalitet.

Fem vassdrag renner igjennom Sørums og generelt sett er vannkvaliteten i disse vassdragene meget dårlig. Dette framgår av tabellen nedenfor.

Elvenes vannkvalitet i Sørums: (hentet fra ANØ-rapport nr 50/2003)

Vassdrag	Næringssalter	Partikler	Tarmbakterier
Glomma, Bingsfoss	Dårlig	Dårlig	-
Leira, Frogner	Meget dårlig	Meget dårlig	Meget dårlig
Leira, Leirsund	Meget dårlig	Meget dårlig	Meget dårlig
Jeksla, Haugli	Meget dårlig	Meget dårlig	Meget dårlig
Rømua, Lørenfallet	Meget dårlig	Meget dårlig	Meget dårlig
Åa, Sylta	Meget dårlig	Meget dårlig	Dårlig
Sloråa/Mjølukåa	Meget dårlig	Meget dårlig	Mindre god
Kauserudåa	Dårlig	Meget dårlig	Meget dårlig

Glommas tilstand avviker relativt lite i forhold til vannkvalitetsmålsettingene kommunen har, se kap. 2. De fleste av de andre undersøkte vassdragene har imidlertid **meget dårlig vannkvalitet**. De største utfordringene har kommunen i vassdragene Leira, Rømua, Åa og Jeksla.

Sørums kommune er med i et interkommunalt samarbeid "Vannbruksplan Leira" hvor det er satt ned en ambisiøs målsetting, som gjør at kommunen har noe å strekke seg etter. Målsettingen er tatt inn i gjeldende kommuneplan, se kap 2.

Fra 1.1.2004 er vedtaksmyndigheten for en rekke investeringsvirkemidler overført til kommunen. Dette gjelder **tilskudd til spesielle miljøtiltak i jordbruket, tilskudd til nærings- og miljøtiltak i skogbruket og tilskudd til skogbruksplanlegging med miljøregistreringer**. Overføring av myndighet er et ledd i kommunerettet satsing og en oppfølging av Stortingsmelding nr 19 (2001 – 2002). Med delegeringen får kommunen et økt ansvar og kommunen får større mulighet til lokal effektivisering av statlig virkemiddelbruk. Kommunal satsing kan leses i vedlegg om Tiltaksstrategier 2005 – 2008 for Sørums kommune.

Regionalt miljøprogram gjelder fra 2005 og er utarbeidet av Fylkesmannen i Oslo og Akershus. Det er virkemidler for å møte de prioriterte miljøutfordringene i vår region. Midlene skal bidra til økt målretting av miljøarbeidet i landbruket og til å synliggjøre landbrukets samlede miljøinnsats.

Alle foretak som mottar offentlige tilskudd i jordbruksproduksjon skal ha en **miljøplan for jordbruket**. Hensikten med planen er at den skal bidra til en mer miljøvennlig landbruksproduksjon og til at positive miljøeffekter av jordbruksdrift kan holdes ved like eller økes. Planen inneholder blant annet en oversikt over gardens miljøutfordringer og miljøgoder. Planen inneholder også en plan for gjennomføring av aktuelle tiltak. Miljøplanen skal legges fram for landbruksforvaltningen i kommunen ved søknad om tilskudd til miljøtiltak.

4.3.1. Jordbruket

Erosjon og avrenning fra jordbruket

Erosjon er en naturlig prosess som gjennom årtusener har bidratt til å forme landskapet. Menneskelig påvirkning av landskapet har ført til at erosjon har blitt et forurensingsproblem. Erosjon og utvasking av næringsstoffer er trolig den største forurensningskilden fra landbruket i dag.

Jordbruket i Sørumsnes preges i dag av en stor andel kornarealer, stadig mindre grasarealer og at mye av arealene er bakkeplanert. En uheldig miljøvirkning av bakkeplaneringen er at myrer og bekker med naturlige renseprosesser blir svekket, transport av vann og jordpartikler blir raskere og dermed blir erosjonsproblemene større. Ved bakkeplaneringsarbeidene ble ravinedaler fylt igjen og bekker ble lagt i rør. Noen steder ble bekken lagt i betongrør opptil 15 m ned i bakken. Gamle rør smuldrer opp og glir fra hverandre og gir store økonomiske konsekvenser for næringsutøveren og store miljømessige konsekvenser ved økt fare for utglidninger og ras.

Landbruket i Sørumsnes bidrar til dårlig vannkvalitet i vassdragene ved å tilføre næringssalter og partikler. Tilførsel av store mengder av plantenæringsstoffer fører til overgjødsling (eutrofiering) av vassdragene. Eutrofiering fører til økt algevekst, oksygenvinn og raskere gjengroing av vannplanter. Erosjon og utvasking av leirpartikler fører til nedslamming av gyte- og oppvekstvilkår for fisk og andre organismer, og at vannet får et grumsete utseende. Landbruket bidrar til bedre vannkvalitet ved å redusere tilførselen av fosfor. Det er viktig at næringsutøverne bruker gjødslingsplanene sine.

Vannet graver i høstsådd åker! Foto: Harald Egner

Hovedmålsetting for miljøinnsats i jordbruket

- Bidra til å nå kommunens målsetting om bedre vannkvalitet i vassdragene ved å redusere erosjon og avrenning av næringsstoffer fra jordbruket.

Ansvar: Sørumsnes kommune v/Landbrukskontoret

Tiltak som reduserer/hindrer avrenning fra jordbruket

Jordarbeiding som reduserer erosjon og avrenning av næringsstoffer

Ved høstpløying blir jorda liggende åpen og ubeskyttet i lange perioder med store tap av jord og fosforavrenning. Det mest effektive tiltaket for å redusere erosjon og arealavrenning fra åpenåkerarealer er **åker som overvintrer i stubb**. Det er spesielt viktig å la de mest erosjonsutsatte arealene i erosjonsklasse 3 og 4, som er i nærheten av vassdragene, blir liggende upløyd om vinteren.

Grasdekte buffersoner (vannveier) er et grasdekke som blir etablert for å beskytte jorda mot graving i forsenkninger (dråg) og striper på tvers av fallretningen eller de kan etableres langs vassdragene. Arealet vil utgå som åpenåkerareal. Grasdekte buffersoner er godt dokumenterte tiltak som reduserer tap av næringsstoffer fra jordbruksarealene.

Grasdekte arealer er den mest effektive måten å redusere erosjon og arealavrenning på. Grasdekte arealer i erosjonsklasse 3 og 4 gir best miljøeffekt.

Mål for jordarbeiding

- 70 % av alt dyrket areal i Sørums kommuner skal ligge i stubb eller gras innen 2007.

Tiltak

- Tilby kart til alle foretak som viser erosjonsrisiko ved høstpløying.
- Informere om redusert jordarbeiding i landbruksnytt en gang pr år og sende kart og informasjonsbrev om tilskudd innen utgangen av juli hvert år.
- Arrangere møte/fagdag med forurensing som tema en gang pr. år
- Oppfordre næringsutøverne til å la åpenåkerarealer i erosjonsklasse 3 og 4 ligge i stubb.

Ansvar: Sørums kommune v/Landbrukskontoret

Hydrotekniske anlegg skal hindre/ redusere overflateavrenning og dermed også transport av jord. Anleggene skal hindre punktvis erosjonsskader, ras og utglidninger og det er næringsutøverens ansvar å vedlikeholde anleggene på sin eiendom.

Fangdammer og vegetasjonssoner renses forurenset vann ved hjelp av naturlige prosesser. Fangdammer er kunstige anlagte våtmarksområder, ofte i forbindelse med bekkeløp. Vegetasjonssoner blir etablert ved tilsåing og beplantning langs vassdragene. Økologiske rensiltak har god effekt med hensyn til å redusere fosforavrenning og jordpartikler og holder også tilbake plantevernmidler. I tillegg vil de også fremstå som positive landskapselementer og har en positiv betydning for både flora og fauna i området.

Mål for tiltak som bidrar til redusert avrenning fra jordbruket

- Bidra til at minst 7 hydrotekniske anlegg blir utbedret hvert år.
- Bidra til at minst 4 fangdammer blir etablert innen 2008.
- Bidra til at minst 200 dekar åpenåkerarealer blir lagt igjen til gras innen 2008.

Tiltak

- Engasjere en student ved Norges Landbrukshøgskole til å utarbeide en rapport om Sørums tilstand om gamle bekkelukkinger.
- Informere om effekt av og tilskudd til hydrotekniske tiltak i Landbruksnytt/Internet en gang pr. år.
- Opparbeide et nettverk av fagpersoner og konsulenter som kan veilede/lage planer for hydrotekniske anlegg, fangdammer, utglidninger, ras m.v.

- Informere om effekt og tilskudd til etablering av økologiske rensetiltak i Landbruksnytt/Internet en gang pr. år.
- Informere om effekt og tilskudd til omlegging til gras i Landbruksnytt/Internet en gang pr. år.
- Arbeide for at grasproduksjon skal få høyere prioritering ved tildeling av tilskudd

Ansvar: Sørums kommune v/Landbrukskontoret

Biologisk mangfold i jordbruket

Biologisk mangfold danner grunnlaget for spillet i naturen slik at økosystemer fungerer og de er en forutsetning for menneskenes eksistens. Det er en utfordring å ta vare på arealer/miljøer med dagens biologisk mangfold slik at dyre- og planteliv ikke går tapt. Ensidig kornproduksjon fører til et svært redusert biologisk mangfold, mens det i andre deler av jordbrukets kulturlandskap, f. eks. i kantsoner, i gamle kulturbeiter m.v., eksisterer et vidt spekter av liv. Det er viktig for opprettholdelse av biologisk mangfold at disse områdene bevares.

Mål for biologisk mangfold i jordbruket

- Åkerholmer, våtmarksområder, dammer, vegetasjonssoner ned mot bekker og vassdrag m.v. skal sikres mot inngrep som reduserer mangfoldet.

Tiltak

- Informere en gang pr. år i Landbruksnytt/Internet om biologisk mangfold/kulturlandskapshensyn.
- Sørge for at biologisk mangfold er ivaretatt ved saksbehandling.

Ansvar: Sørums kommune v/Landbrukskontoret

Kulturlandskapet i jordbruket

Kulturlandskapet utformes i spillet mellom mennesker, dyra og naturen gjennom generasjoner. Sørums har vært påvirket av menneskelig aktivitet gjennom flere tusen år og er i stadig forandring avhengig av hvordan landskapet nyttes. Kulturlandskapet er en viktig del av vår kulturarv og representerer store kulturverdier. Et godt ivaretatt kulturlandskap representerer en verdi for landbruksnæringa, men er også en svært viktig trivselsfaktor for allmennheten. Landbruket i Sørums er den største forvalteren av kulturlandskapet vi omgir oss med. I tillegg til å produsere mat skaper kulturlandskapet miljøgoder som kommer samfunnet til gode.

I Sørums har vi et aktivt husdyrmiljø med både storfe, - mjølk og kjøtt, gris, sau og hest. Landbrukspolitisk styring har i lengre tid ført til at kommunen hele tiden mister husdyrprodusenter. Det er ikke lenger behov for beiter/havnehager og vegetasjonen vokser opp på disse arealene, - kulturlandskapet gror igjen. Det er en utfordring å holde beiter åpne når husdyra forsvinner. I Sørums finnes det mange flotte ravedaler med gammel kulturmark. Dette er arealer som raskt gror igjen dersom de ikke blir brukt av beitende husdyr.

Sørums har mange og fine kulturminner som vitner om folks liv og virke. Det kan være gravhauger, gjenstander, bygninger, anlegg trekk i landskapet m.v. En rekke verdifulle kulturminner er automatisk fredet, det vil si at inngrep av enhver art er forbudt.

Mål for forvaltning av kulturlandskapet

- Opprettholde et attraktivt og variert kulturlandskap til beste for både landbruksnæringa og allmennheten.

Flott å gå i landskapet ved Bingen. Bingsfossen i bakgrunnen. Foto: Kari Engmark

Tiltak

- Informere minst en gang pr år i Landbruksnytt/Internet om tilskudd som bidrar å opprettholde kulturlandskapet
- Oppfordre næringsutøvere til aktiv bruk av miljøplan, som i neste omgang kan utløse tilskudd for bevaring av kulturlandskapet

Ansvar: Sørums kommune v/Landbrukskontoret

Andre miljøtiltak

I næringsutøvernes kvalitetssystemskal det blant annet svares for **håndtering av avfall**. Avfall skal leveres på godkjente mottak. Landbruket er en storforbruker av plast som emballasje. All plast skal samles inn og gjenvinnes. Brenning av plast er ikke tillatt!

Etter et tidligere aktivt husdyrbruk er det fremdeles mye gammelt gjerdemateriell rundt om i hagaskogene. Dette er uheldig for ferdsel i skog og utmark, - både for mennesker og dyr. Dette må landbruksnæringa se som sitt ansvar å få ryddet opp i.

Mål for avfallshåndtering

- Landbrukets næringsutøvere skal håndtere avfall i henhold til Kvalitetssystemet i landbruket.

Tiltak

- Lage en folder som informerer om hvor avfall fra landbruket kan leveres.
- Arrangere innsamlingsaksjon av gamle gjerder i samarbeid med næringsorganisasjonene i kommunen innen 2006.

Ansvar: Sørums kommune v/Landbrukskontoret

Avløpsslam inneholder plantenæringsstoff og organisk materiale som har betydelig verdi for landbruket. Drift med ensidig planteproduksjon uten husdyr kan føre til at jordas moldinnhold reduseres og dermed også jordas fruktbarhet. Sørums kommune v/ Helse og miljøkonsulenten og landbruksforvaltningen har delt ansvar og skal sammen vurdere miljømessige, agronomiske og helsemessige aspekter ved lokal lagring og bruk av slam.

Mål for bruk av avløpsslam

- Hindre avrenning av avløpsslam til vassdrag og unødvendige luktproblemer for bebyggelse

Tiltak

- Anbefale bruk av avløpsslam med høy tørrstoffprosent i tettbebygde områder.
- Vurdere om det bør lages lokale retningslinjer for tillatelse til lokal lagring av kloakkslam.
- Kritisk vurdere avstand fra lokal lagingsplass til nærmeste bebyggelse.

Ansvar: Sørums kommune v/Landbrukskontoret i samarbeid med helseseksjonen

4.3.2. Skogbruket

Skogbruket er trolig den virksomheten som sterkere enn noen annen næring setter sitt preg på landskapet, naturen og vegetasjonen. Dette medfører et visst press på forskjellige miljøkvaliteter og næringen sjøl har de siste 10 årene utført mye for å bidra til et bærekraftig skogbruk.

Levende Skog ble vedtatt i 1998 av en bredt sammensatt gruppe med representanter fra skogeiere, skogindustri, arbeidstagere, miljøorganisasjoner, friluftsliv, forbrukere og myndigheter. De omfatter over 20 standarder for hvordan skogarealene skal drives i Norge. For Østland Øst er det 23 standarder. Standardene gir enten konkrete anbefalinger eller anbefaler at skogbehandlingen skal legge seg på et høyere ambisjonsnivå enn gjeldende lov- og regelverk krever.

Parti fra Breisjøen. Villmarksleieren ligger ved vannkanten i bakgrunnen. Foto: Harald Egner

Levende Skog standard nr. 4 forteller at nøkkelbiotopregistreringer skal gjennomføres og verdiene i nøkkelbiotopene skal dokumenteres og ivaretas. Landbruksdepartementet utga i 2001, i samarbeid med Skogforsk og NIJOS (Norsk institutt for jord og skogkartlegging), instruksjer og materiell for en slik registrering av biologisk mangfold, Miljøregistrering i Skog (MiS).

Hovedmål for miljøinnsatsen i skogbruket

- Bevare det biologiske mangfoldet i naturen.
- Sikre gode muligheter for rekreasjon og friluftsliv.
- Hindre forurensning av naturen.

Tiltak

- Arbeide for at all virksomhet i skogen utføres etter standardene for Levende Skog.
- Etablere og holde à jour aktuelle databaser for nøkkelbiotoper, viktige naturtyper og viltområder.
- Informere om viktige leveområder for planter og dyr, spesielt i forbindelse med utbygging.

Ansvar: Sørums kommune v/Landbrukskontoret

Kjøreskader etter hogst

Sagbruk og treforedlingsindustri ønsker nå en jamn tilførsel av ferskt tømmer hele året. Samtidig avvirkes om lag alt tømmeret av tunge maskiner, hogstmaskiner og lassbærere. Dette medfører at kjøreskader i form av dype hjulspor oppstår i regnfulle perioder og på bløt og fuktig mark.

Denne type kjøreskader er ikke ønskelig ut i fra målet om å drive et flersidig og miljøtilpasset skogbruk. Opprydding etter hogst er grunneiers ansvar. I mange tilfeller vil ansvaret være avtalt i driftskontrakten mellom grunneier og entreprenør der drifta settes bort.

Kjøreskader på skilta og merka turveger reduserer framkommeligheten vesentlig for trimmere og turfolk. Tømmerdrifter i slike områder bør om mulig legges til frossen mark om vinteren eller til en tørrværsperiode på sommeren. Om kjøreskader oppstår er det særlig viktig med utbedring av turvegen umiddelbart etter driftas avslutning.

Mål for oppretting av kjøreskader

- Kjøreskader etter hogst skal utbedres så raskt som praktisk mulig etter avsluttet drift.
- Kjøreskader på skilta og merka turveger skal rettes opp umiddelbart etter drifta.

Tiltak

- Utbedring av oppståtte kjøreskader tas inn i alle driftsavtaler som inngås mellom skogeier og skogeierforeningen.

Ansvar: Viken skogeierforening

- Rapporterte og sjenerende kjøreskader hos skogeiere kreves utbedret innen en nærmere fastsatt frist.

Ansvar: Sørums kommune v/Landbrukskontoret

Biologisk mangfold

FN har definert biologisk mangfold på tre nivåer: mangfold av arter, mangfold av arvestoffer hos de enkelte artene og mangfold av økosystemer (de livsmiljøer artene lever i). **Rødlista** er et nyttig redskap i forvaltningen av biologisk mangfold. Den er et offisielt register over arter som anses for utdødd eller arter som har en truet levedyktighet. Den siste norske rødlista fra 1998 inneholder 2811 arter hvorav 1619 arter finnes i skog. **Nøkkelbiotoper** er sentrale steder for bevaring av sjeldne arter og livsmiljøer. Ordet betyr "et viktig biologisk sted". Siste sjans, ei fagbiologisk gruppe ved Naturvernforbundet i Oslo og Akershus, har følgende definisjon: "Nøkkelbiotoper er områder som er

særlig viktige for bevaring av det biologiske mangfoldet fordi de inneholder naturtyper, nøkkelementer eller arter som er sjeldne i landskapet”.

Viken Skogeierforening er miljøsertifisert etter ”**Levende Skog**” standardene og har forpliktet seg til å gjennomføre nøkkelbiotopregistreringer i hele sitt område innen 2006. Skogeiere uten slik registrering får ikke levert tømmer. Slik miljøregistrering (MIS) er nå utført i Sørum. Sammen med naturtyperegistrering og viltkartlegging gir dette en meget god oversikt over det biologiske mangfoldet.

Mål for forvaltning av biologisk mangfold

- Sikre alle biologisk viktige områder mot et hvert inngrep som medfører at mangfoldet reduseres.
- Meget sterke samfunnsinteresser må dokumenteres dersom inngrep skal skje i biologisk viktige områder.

Tiltak

- Naturtyper med verdifullt biologisk mangfold legges inn i kommunens kartprogram og gjøres tilgjengelig for alle planleggere i kommunen.
- Registrerte naturtyper etableres og holdes à jour i dataprogrammet ”Natur2000”.
- MIS-registrering fra skogtaksten legges inn i kommunens kartprogram og gjøres tilgjengelig for alle planleggere i kommunen.
- Alle som arbeider med planlegging og utbygging i kommunen gir interne kurs og oppfølging i lokalisering og verdier av biologisk mangfold.

Ansvar: Sørum kommune v/Landbrukskontoret

*Vurdering av aktuell nøkkelbiotop ved Svartputten. Skogbruksleder Tron Vethe og biolog Pia Borg.
Foto: Harald Egner*

Viltforvaltning

Viltloven har følgende formål: ”Viltet og viltets leveområder skal forvaltes slik at naturens produktivitet og artsrikdom bevares. Innenfor denne ramme kan viltproduksjonen høstes til gode for landbruksnæring og friluftsliv”.

Miljø- og utviklingsutvalget har det overordna ansvaret for viltforvaltningen i Sørum. Viktige avgjørelser og uttalelser om lovverk og forvaltningsoppgaver tas her. Viltnemnda er et mer utøvende organ som gir fellingstillatelser og tar seg av ettersøk og avliving av påkjørt og skadet vilt.

En **viltkartlegging** etter opplegg fra Direktoratet for naturforvaltning er nylig gjennomført. Både jaktbart vilt og trua og sårbare arter er registrert. Datainnsamlingen har resultert i et register (Natur2000) som viser artenes leveområder, antall m.v.

Utviklingen de siste år har gått i retning av større lokalt ansvar for viltforvaltningen, både til kommunen og grunneierne sjøl. Større områder ses nå under ett. For **elgen** sin del bygger forvaltningen på elgvald, som beskrevet i kapittel 2.

Bestanden av **bever** har økt kraftig de siste år. Derfor ble det åpnet for beverjakt i Sørum i 2000. Som for elg et det utarbeidet driftsplaner for bever. Sørum omfattes av to planer, Rømua bevervald i nord, som også omfatter deler av Ullensaker, og Fet og Blaker bevervald i sør. Valdene blir administrert av henholdsvis Fet og Ullensaker. Få dyr er hittil felt i beverjakt.

Erfaringene med valddordningene er meget gode, både for elg og bever. Grunneierne har fått og tatt et større ansvar for både bestandsutvikling og avskyting. Kommunens arbeid med forvaltning av disse oppgavene er redusert.

Fellingstillatelser for **rådyr** har et stort omfang med omkring 70 tillatelser i året. Arbeidet framover blir å få til større og færre vald. Dermed kan en også oppnå en bedre avskytning tilpasset rådyrstammen.

Småviltjakta i Sørum drives og organiseres av grunneiere sjøl, av grunneierforeninger eller Blaker Jeger- og Fiskerforening. Her er det store forskjeller innen bygda.

De store rovdyrene forvaltes fra sentralt hold. **Ulv** og **gaupe** har mer eller mindre fast tilhold i Blaker. Ulven har tatt noen jakthunder, mens gaupa har forårsaket en kraftig nedgang av rådyrstammen i de store sammenhengende skogområdene sør i bygda mot Aurskog og Fet.

Mål for viltforvaltningen

- Sikre viktige leveområder for viltet mot inngrep som ødelegger artenes livsbetingelser.
- Meget sterke samfunnsinteresser må dokumenteres dersom inngrep skal skje i områder med trua og sårbare arter.
- Tilpasse gjennom driftsplaner størrelsen av elgstammen i forhold til beiteressurser, skader på åker og skog samt påkjørsler og ulykker på veger og jernbaner.
- Tilpasse beverbestanden i forhold til skader på trær og vekster langs elver og vassdrag.
- Få større og færre rådyrvald gjennom kontakt og påvirkning av grunneierne.
- Gi et bedre tilbud til allmennheten for utøvelse av småviltjakt.

Tiltak

- Viktige leveområder for viltet legges inn i kommunens kartprogram og gjøres tilgjengelig for alle planleggere i kommunen. NB: Tilgjengeligheten begrenses for sensitive opplysninger, som for eksempel fiskeørnreir.
- Registrerte viltbiotoper etableres og holdes à jour i dataprogrammet ”Natur2000”.

- Alle som arbeider med planlegging og utbygging i kommunen gis interne kurs og oppfølging i lokalisering av viltforekomster og verdiene av disse.
- Få organisert rådyrjakta til færre og større rådyrvald.

Ansvar: Sørums kommune v/Landbrukskontoret

- Sørge for gode driftsplaner for elgvaldene slik at anbefalt avskyting står i forhold til beiteressurser, skader på jord og skog, samt påkjørsler.
- Arbeide for økt jakt og felling for bever i samsvar med driftsplanene.
- Satse på større rådyrvald.
- Legge til rette for bedre organisering av småviltjakta.

Ansvar: Grunneiere og grunneierlag

4.4. Informasjon og veiledning

Enkel og rask informasjon er etterspurt i dagen samfunn. Derfor har landbrukskontoret tatt i bruk nye teknikker gjennom Internet ved siden av tradisjonelle informasjonskanaler.

Større eller mindre grad av veiledning er knyttet til de fleste av lover og forskrifter i landbruket, som jordlov, konsesjonslov, skoglov m.v. Veiledning er etterspurt i varierende grad til alle tilskuddsordninger som Landbrukskontoret forvalter, se tabell 7 i kapittel 2.

Veiledning og informasjon som er knyttet til produksjonsteknikk i jordbruket, driftsteknikk i skogbruket, eiendomsforvaltning m.v. utføres nå hovedsakelig av organisasjoner og private rådgivere.

Landbrukskontoret

Informasjon og veiledning fra Landbrukskontoret blir gitt på en rekke måter. De viktigste er:

- Ved besøk på kontoret
- Over telefon
- Ved befaringer ute
- På markdager og skogdager
- På møter i faglag, organisasjoner m.v.
- På inviterte informasjonsdager/kvelder
- Under arrangerte fagutferder
- Gjennom avisinnlegg og avisreportasjer
- Ved nyhetsblad gjennom posten, "Landbruksnytt" utgis 3 ganger i året
- Gjennom Sørums kommunens Internettsider
- Ved bruk av E-post

De to siste medier har økt i aktualitet og omfang i det siste. Stadig flere brukere behersker moderne datateknikk. Derfor er det viktig å legge ut aktuell informasjon så raskt som mulig på Internet. På E-post forventes raske svar slik at det her er nødvendig med kontinuerlig oppfølging.

Informasjon og veiledning blir i større grad enn tidligere utført for flere i grupper eller forsamlinger. Enkeltveiledning ute hos den enkelte bruker blir for tidkrevende og urasjonelt i forhold til kapasiteten på Landbrukskontoret. Veiledningen er i tillegg nå konsentrert om lovpålagte oppgaver.

For å tilfredsstille publikums ønsker på best mulig måte er målsettingen at landbrukskontoret skal være best mulig betjent. Ferier, fridager, møter og befaringer forsøkes derfor planlagt slik at minst en person er til stede på kontoret til enhver tid. Må alle ut samtidig informeres resepsjonen på Rådhuset. Resepsjonen har de mest etterspurte skjemaer og kan gi svar på enkle spørsmål.

Annet veiledningsapparat

En rekke organisasjoner, bedrifter, firmaer og privatpersoner utfører veiledning i landbruket. De viktigste er følgende:

Virksomhet	Tjeneste
Romerike forsøksring	Markvandring, produksjonsteknisk veiledning, forsøksresultater m.v.
Landbrukstjenesten Romerike	Organisere fjøsavløsere, arbeidsgiveransvar og regnskapsføring, gjødslingsplanlegging, samarbeidstiltak m.v.
Driftsøkonomiske veiledere	Økonomisk rådgivning, eiendomstakster, eiendomsoverdragelser m.v.
Regnskapskontorene	Landbruksregnskap, økonomisk rådgivning
Viken Skogeierforening	Tømmerdrifter, skogkulturarbeider, eiendomsforvaltning, m.v.
Utmarksavdelingen for Akershus og Østfold	Utmarksressurser, jakt, fiske m.v.